

Broj : S1 1 K 003426 10 Krl (X-KR-10/948)
Sarajevo, 15.04.2011. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Senadina Begtaševića kao predsjednika vijeća, te sudija Mire Smajlović i Mitje Kozamernika, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog savjetnika Šaćira Hadžića u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Miodraga Markovića, zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav. 1 tačka e) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH) u vezi sa članom 180. stav 1. Kz BiH, odlučujući po optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0000077 08 od 10.06.2010. godine, koja je izmijenjena na glavnom pretresu dana 04.4.2011. godine, nakon održanog i dovršenog glavnog, usmenog i javnog pretresa, u prisustvu tužiteljice Tužilaštva Bosne i Hercegovine Božidarke Dodik, optuženog Miodraga Markovića i njegovog branioca Svetlane Lazić, advokata iz Doboja, donio je i javno objavio, dana 15.04.2011. godine

PRESUDU

OPTUŽENI:

Miodrag Marković, sin Ilije i majke Mitre, rođene Blagojević, rođen 26.03.1966. godine u Stanarima, općina Doboj, JMBG ..., nastanjen u mjestu ..., po zanimanju KV zidar, nezaposlen, oženjen, otac troje djece od kojih je dvoje maloljetnih, služio vojsku, po nacionalnosti ..., državljanin ..., neosuđivan,

I

KRIV JE

Što je:

Za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, na području općine Doboj, kao pripadnik oružanih snaga Vojske Republike Srpske, postupao suprotno pravilima međunarodnog prava, kršeći odredbe člana 3. stav 1. tačke a. i c. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine, tako što je:

Dana 11.07.1992. godine u večernjim satima, uniformiran i naoružan, došao na vrata porodične kuće malodobne Z-1, u mjestu Dragalovci, općina Doboj, te snažno lupao na vrata tražeći od ukućana da mu otvore i prijeteci da će ih u suprotnom sve

pobiti, pri čemu je galamio i psovao im „majku ustašku“, a potom u zrak ispalio jedan metak iz vatrenog oružja, nakon čega je majka malodobne Z-1 otvorila vrata, pa je tada od iste zahtijevao da mu preda „svoju lijepu kćerku“, i uperio pištolj u glavu njenom sinu, prijeteći i dalje da će ih sve pobiti, nakon čega je malodobna Z-1 plačući izašla ispred kuće, pa je optuženi povukao za ruku prema susjednoj livadi, a kad je Z-1 doviknula majci da sa braćom bježi iz kuće, udario je snažno drškom pištolja u predjelu vrata, te je odvuкао do jednog plasta sijena, gdje joj je počupao majicu i naredio joj da se skine, pa se potom i sam skinuo, nakon čega ju je silovao, a zatim joj zaprijetio da nikome ne smije reći šta se desilo, jer će je u suprotnom ponovo silovati i poubijati joj članove porodice,

dakle, za vrijeme rata u BiH, kršeći pravila međunarodnog humanitarnog prava prisilio drugu osobu na seksualni odnos upotrebom prijetnje direktnim napadom na njezino tijelo,

čime je počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog Zakona Bosne i Hercegovine,

pa ga Vijeće Suda BiH, na osnovu istog zakonskog propisa, uz primjenu odredaba članova 39., 42., 48., 49. i 50. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine za navedeno djelo

OSUĐUJE

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 7 (SEDAM) GODINA

II

Optuženi se u skladu sa članom 188. stav 4. ZKP BiH oslobađa u cijelosti naknade troškova postupka, tako da isti padaju na teret budžetskih sredstava.

III

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećena Z-1 se sa imovinsko-pravnim zahtjevom upućuje na parnicu.

O b r a z l o ž e n j e

1. Optuženje

Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Posebnog odjela za ratne zločine, broj: T20 0 KTRZ 0000077 08 od 10.06.2010. godine, koja je potvrđena dana 17.06.2010. godine, optuženom Miodragu Markoviću je na teret stavljeno izvršenje krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

Dana 04.04.2011. godine tužiteljica je dostavila Sudu izmijenjenu optužnicu protiv optuženog Miodraga Markovića, tako što je djelimično izmijenila činjenični opis djela, kao i pravnu kvalifikaciju. U činjeničnom opisu krivičnog djela precizirani su pojedini navodi iz optužnice na način što je izmijenjen tekst optužnice - tačno neutvrđenog datuma u julu 1992. godine u noćnim satima - tako da glasi „dana 11.07.1992. godine u večernjim satima“, kao i tekst - gdje je sa nje počupao odjeću i skinuo je potpuno голу, – tako da glasi „gdje joj je počupao majicu i naredio joj da se skine“ U odnosu na pravnu kvalifikaciju tužiteljica je izmijenjeni činjenični supstrat optužnice pravno kvalifikovala kao krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) u vezi sa članom 180 KZ BiH tj. pored djela silovanja optuženom je stavila na teret i djelo mučenje.

Optuženi je dana 16.07.2010. godine izjavio kako se ne osjeća krivim. Kod istog stava optuženi je ostao do kraja glavnog pretresa.

Glavni pretres u ovom predmetu je počeo 07.09.2010. godine čitanjem optužice Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0000077 08, te iznošenjem uvodnih riječi Tužilaštva i odbrane.

2. Izvedeni Dokazi

a) U toku dokaznog postupka Tužilaštvo je izvelo slijedeće dokaze:

Po prijedlogu Tužilaštva BiH, u svojstvu svjedoka ispitani su: Marija Kalem, Marko Kalem, Andro Kalem, Radojica Čelić i oštećena kojoj je dodijeljen pseudonim Z-1.

U toku glavnog pretresa, svoj nalaz i mišljenje u svojstvu vještaka Tužilaštva BiH dali su vještaci doc.dr. Alma Bravo-Mehmedbašić, neuropsihijatar i mr.sc. Elvedina Dervović, psiholog.

Nadalje, u toku glavnog pretresa, Sud je izvršio uvid u slijedeće materijalne dokaze koje je Tužilaštvo BiH uložilo u spis: odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti koju je donijelo Predsjedništvo R BiH 8. aprila 1992. godine, objavljena u Službenom listu R BiH broj 1792 (T-1); odluka o proglašenju ratnog stanja koju je donijelo Predsjedništvo R BiH 20.juna 1992. godine, objavljena u Službenom listu R BiH broj 7/92 (T-2); odluka koju je donijelo Predsjedništvo R BiH o ukidanju ratnog stanja od 28. decembra 1995. godine, objavljena u Službenom listu R BiH broj 50/95 (T-3); dopis Odjeljenja za boračko invalidsku zaštitu opštine Doboj broj 08-835-1-8072007 od 25. januara 2008. godine (T-4); ovjerena kopija izvoda iz knjige Vob-8, VP 7218, na ime Marković Miodrag, sa popratnim aktom Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske od 28.05.2010. godine (T-5); ovjerena kopija jediničnog kartona na ime optuženog Marković Miodrag (T-6); ovjerena kopija matičnog kartona na ime Marković Miodrag (T-7); ovjerena kopija potvrde o učešću u ratu, izdata od VP 7218 Doboj od 14.06.1996. godine (T-8); izvod iz dnevnika događaja Staničnog odjeljenja policije Stanari za

dan 12.07.1992. godine, sa popratnim aktom MUP-a RS broj 02/4-13391/07 od 13.12.2007. godine (T-9); dopis Okružnog tužilaštva u Doboju broj A-416/07 od 12.11.2007. godine (T-10); nalaz vještačenja po timu vještaka neuropsihijatra i psihologa za oštećenu Z-1 od 27.04.2010. godine (T-11); izvod iz kaznene evidencije CJB Doboju broj 09-02/6-2343-457/10 od 21.05.2010. godine izdat na ime optuženog Marković Miodrag (T-12); zapisnik o salušanju svjedoka sa mjerama zaštite Z-1, sačinjen u Tužilaštvu BiH broj KT-RZ-5/08 od 27.04.2010, zapisnik o salušanju svjedoka sa mjerama zaštite Z-1 sačinjen u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu broj 17-04/2-04-2-815/07 od 14.08.2007. godine (T-13); zapisnik o saslušanju svjedoka Kalem Marije sačinjen u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu broj 17-04/2-04-2-816/07 od 14.08.2007. godine (T-14); zapisnik o salušanju svjedoka Kalem Marka sačinjen u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu broj 17-04/2-3-04-2-184/10 od 11.03.2010. godine (T-15); zapisnik o salušanju svjedoka Kalem Andre sačinjen u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu broj 17-04/2-3-04-2-159/10 od 03.03.2010. godine (T-16); zapisnik o saslušanju svjedoka Čelić Radojice sačinjen u Tužilaštvu BiH, broj T20 0 KTRZ 0000077 08 od 01.06.2010. godine (T-17); dopis MUP-a Republike Srpske broj 09-0271-394/10 od 02.03.2011. godine sa kopijom dijela dnevnika događaja PS 1 Doboju-Stanarai za period od 27.06.1992. godine do 21.07.1992. godine (T-18); dopis Okružnog suda u Banjaluci broj IK-114/94 od 28.03.2011. godine sa prilogom u kome se nalaze zapisnik o ispitivanju okrivljenog Marković Miodraga sastavljen kod istražnog sudije Vojnog suda u Banjaluci broj Kr-69/94 od 08.02.1994. godine, presuda vojnog suda Banjaluka broj 114/94 od 12.05.1994. godine, rješenje Vrhovnog vojnog suda Sarajevo broj II K-98/94 od 11.11.1994. godine (T-19).

b) Odbrana je u toku glavnog pretresa izvela slijedeće dokaze:

U svojstvu svjedoka ispitani su: Blagojević Mile, Bogdanić Momir, Barukčić Kazimir, a i optuženi Marković Miodrag je ispitivan kao svjedok,

U toku glavnog pretresa, svoj nalaz i mišljenje u svojstvu vještaka odbrane dali su vještaci mr.sc.med.dr Mirjana Mišković, specijalista psihijatrije i mr.sci. Tatjana Dragišić, specijalista medicinske psihologije.

Sud je izvršio uvid u slijedeće materijalne dokaze koje je izvela odbrana: timsko psihijatrijsko-psihološko vještačenje od 29.11.2010. godine, koje su sačinili vještaci mr.sc.med.dr Mirjana Mišković, specijalista psihijatrije i mr.sci. Tatjana Dragišić, specijalista medicinske psihologije (O-1); dopis Opšte bolnice „Sveti Apostol Luka“ Doboju broj 4381/10 od 18.10.2010. godine sa kopijom izvoda iz protokola Službe za ginekologiju i akušerstvo za godinu 1992/93 (O-2); rješenje Osnovnog suda u Doboju broj 085-0-Kv-10-000 162 od 23.08.2010. godine o brisanju uslovne osude osuđenom Marković Miodragu (O-3); dopis Okružnog tužilaštva u Doboju broj IT-44/10 od 26.10.2010. godine na kome se nalaze podaci o procesuiranju krivičnog djela silovanja za period od sedmog mjeseca 1992. godine do kraja 1994. godine (O-4); uvjerenje Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske broj 1-33-10286-3-2009-289 od 03.03.2011. godine na ime Marković Radojka (O-5); uvjerenje Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske broj 1-33-10286-4-2009-547

od 03.03.2011. godine na ime Marković Miodrag (O-6); uvjerenje Poreske uprave, područne jedinice Doboj, broj 06/1-04/0804-455-4-297/11 od 10.03.2011. godine na ime Marković Miodrag (O-7); kućna lista za članove porodičnog domaćinstva Marković Miodraga izdata od MUP-a Doboj (O-8); medicinska dokumentacija na ime Marković Slavena, sina Miodraga (O-9);

3. Završne riječi

a) Završne riječi Tužilaštva

U svom obraćanju sudu, tokom završnih riječi tužiteljica je dala detaljan pregled i analizu izvednih dokaza, kako iskaza saslušanih svjedoka, tako i materijalnih dokaza, obrazlažući egzistentnost bitnih elemenata bića krivičnog djela za koje se optuženi tereti, kao i njegovu krivičnu odgovornost za počinjenje istog. Tužiteljica je istakla da se na osnovu ocjene provednih dokaza na glavnom pretresu, kako pojedinačno tako i u vezi sa ostalim dokazima, može donijeti jedini pravilan zaključak, a to je da je optuženi Miodrag Marković, počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH, te iz navednih razloga predložila da se optuženi oglasi krivim i osudi po zakonu za počinjenje krivičnog djela, počinjeno na način i u vrijeme kako je to opisano u dispozitivu izmijenjene optužnice i da mu se, s obzirom na težinu djela, te posljedice istog, odmjeri adekvatna kazna.

b) Završne riječi odbrane

Braniteljica optuženog Miodraga Markovića, advokat Svetlana Lazić u završnim riječima je naglasila da Tužilaštvo nije dokazalo navode iz činjeničnog supstrata optužnice, a time ni pravnu kvalifikaciju krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva. S tim u vezi braniteljica je prvo analizirala provedene dokaze Tužilaštva ukazujući na njihovu nelogičnost i nedosljednost. Nakon toga, na osnovu analize svih provednih dokaza, braniteljica zaključuje da Tužilaštvo nije dokazalo da je silovanje uopšte izvršeno. Nadalje navodi da nijedan materijalni dokaza Tužilaštva nije priložilo, a na osnovu kojega bi se mogla utvrditi radnja silovanja, iako je, po njenom mišljenju, tih materijalnih dokaza trebalo biti sasvim dovoljno. Braniteljica se posebno osvrnula na pravnu kvalifikaciju krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, ističući da ista nije ispravno postavljena što je detaljno obrazložila navodeći sudsku praksu sudova u Bosni i Hercegovini. Na kraju, braniteljica je ukazala da je neophodno primijeniti KZ SFRJ u konkretnom slučaju, i to kao važeći zakon u vrijeme izvršenja krivičnog djela, ali i blaži zakon za optuženog, te konačno predložila donošenje oslobađajuće presude, jer nema dokaza da je optuženi počinio krivično djelo koje mu se stavlja na teret.

4. Procesne odluke

a) Prenošenje vođenja postupka

Dana 07.07.2010. godine Sud BiH je zaprimio prijedlog braniteljice optuženog, advokata Svetlane Lazić da se vođenje krivičnog postupka u predmetu broj X-KR-10/948 protiv optuženog Miodraga Markovića, prenese na Okružni sud u Doboju, u skladu sa odredbom člana 27. ZKP BiH. Rješenjem vanraspravnog vijeća Suda BiH od dana 19.07.2010. godine, broj X-KR-10/948, odbijen je prijedlog braniteljice za prenošenje vođenja postupka na Okružni sud u Doboju. U obrazloženju odluke Sud je naveo da ne postoje važni razlozi za prenošenje vođenja postupka na Okružni sud u Doboju kako ih to propisuje član 27. ZKP BiH, posebno kada se ima u vidu da je Tužilaštvo u svome odgovoru na prijedlog odbrane iznijelo valjane argumente, između ostalih-postojanje zaštićenog svjedoka koja je bila žrtva silovanja, koji ukazuju na potrebu postupanja Suda BiH u ovom predmetu kao stvarno nadležnog suda. Osim toga, Sud nije važne razloge, kako ih predviđa član 27. ZKP BiH, procjenjivao samo u smislu lakšeg vođenja krivičnog postupka i manjih troškova postupka, nego i u smislu težine, složenosti i osjetljivosti ovog predmeta, kada se ima u vidu da je optuženi prema navodima optužnice bio pripadnik Vojske Republike Srpske, i da je u tom svojstvu počinio krivično pravne radnje koje predstavljaju povrede Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini, tj. silovanje jedne tada malodobne osobe.

b) Mjere zaštite za svjedoka

Polazeći od prijedloga Tužilaštva BiH broj:T20 0 KTRZ 0000077 od 04.06.2010. godine sudija za prethodni postupak ovoga suda je donio rješenje broj X-KRN-10/948 od 07.06.2010. godine kojim se za jednog svjedoka određuje pseudonim Z-1. Ova odluka je donesena iz razloga što je sudija za prethodni postupak zaključio da iz zapisnika o saslušanju svjedoka proizilazi da isti spada u kategoriju ugroženih svjedoka. Takođe, sudija je zaključio da nepobitno proizilazi postojanje razumnog osnova za bojazan da bi opasnost za ličnu sigurnost svjedoka ili sigurnost njene porodica bila dovedena u opasnost, koja opasnost bi vjerovatno proistekla kao posljedica njenog svjedočenja, zbog čega je u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, ovoj svjedokinji odredio mjere zaštite.

Vijeće je, na ročištu održanom 05.10.2010. godine, prihvatilo prijedlog Tužilaštva za dodjelu dodatnih mjera zaštite svjedoku sa pseudonimom Z-1, koje se sastoje od svjedočenje u sudnici, iza paravana, uz zabranu objavljivanja fotografija i lika svjedokinje u javnosti, kao i isključenju video streaminga. Obrazlažući svoju odluku, Vijeće je zaključilo da postoji očigledna opasnost za ličnu sigurnost ove svjedokinje i sigurnost njene porodice ukoliko bi ista svjedočila bez dodijeljenih mjera zaštite, te je u skladu sa članom 13. Zakona o zaštiti svjedoka odredilo konkretne mjere zaštite. Prilikom donošenja odluke o dodjeljivanju dodatnih mjera zaštite svjedoku Z-1 vijeće je naročito imalo u vidu činjenicu da odbrana nije izrazila protivljenje da se dodijele dodatne mjere zaštite.

U toku cijelog postupka, Sud je vodio računa o zaštiti identiteta svjedoka Z-1, na način što se na glavnom pretresu kao i u presudi ne spominje puno ime i prezime

ovog svjedoka, nego samo dodjeljeni pseudonim, dok se potpuni podaci o navedenom svjedoku nalaze u spisu, koji je takođe pod posebnom zaštitom.

c) (Ne)prihvatanje dokaza odbrane

Odbrana je u spis dostavila prijedlog za provođenje dotatnih dokaza odbrane od 01.04.2011. godine koji je uključivao dodatno salušanje svjedoka Blagojević Mile, kao i materijalne dokaze, izvod iz protokola Opšte bolnice Sveti Apostol Luka u Doboju za period od 10.07.1992. godine do 17.07.1992. godine, te podaci o angažovanju svjedoka odbrane Bogdanić Momira u policiji i vojsci tokom sedmog mjeseca 1992. godine. Na ročištu, održanom 04.04.2011. godine Tužilaštvo je izrazilo protivljenje da se sasluša svjedok Blagojević Mile jer nije sporno da se desio sukob između njega i optuženog Miodraga Markovića, ali da se taj sukob ne može dovesti u vezu sa krivičnim predmetom koji je vođen protiv optuženog u 1994. godini. U odnosu na prijedlog da se uvedu dokazi materijalne prirode, Tužilaštvo ističe da je nesporno da u evidenciji Opšte bolnice Sveti Apostol Luka u Doboju nije evidentiran pregled oštećene Z-1, te da nije sporno da je u sedmom mjesecu 1992. godine svjedok Bogdanić Momir bio angažovan u policiji i vojsci.

Prilikom odlučivanja o pomenutom prijedlogu odbrane, vijeće je imalo u vidu slijedeće.

Članom 241. stav 1. ZKP BiH propisano je: „Dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća je da se stara za svestrano pretresanje predmeta, utvrđivanja istine i otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari”.

U ovom konkretnom slučaju, vijeće je, pazeći na svoje obaveze u pogledu “razjašnjenja stvari,” nedozvoljavanja nepotrebnih ponavljanja, te obezbjeđenja pravičnog suđenja u razumnom roku, u pojedinim fazama postupka odlučilo da ne prihvati prijedlog odbrane za dodatnim salušanjem svjedoka Blagojević Mile, obzirom da okolnosti na koje se predlaže saslušanje navednog svjedoka nisu relevantne za konkretni događaj iz optužnice jer se odnose na period koji nije obuhvaćen predmetnom optužnicom. U odnosu na prijedlog za uvođenje materijalnih dokaza, vijeće je prihvatilo stav Tužilaštvo koje je potvrdilo i učinilo nespornim činjenicu da u evidenciji Opšte bolnice Sveti Apostol Luka u Doboju ne postoji evidentiran pregled oštećene Z-1. Iz tih razloga nepotrebno je odugovlačiti postupak traženjem materijalne dokumentacije koja ne postoji. Takođe, Tužilaštvo nije osporavalo činjenicu da je svjedok odbrane Bogdanić Momir u sedmom mjesecu 1992. godine bio pripadnik policije i vojske, čime je izvođenje i ovog konkretnog dokaza postalo irelevantno.

Braniteljica optuženog Miodraga Markovića, advokat Svetlana Lazić je podnijela prijedlog za provođenje neuropsihijatrijskog i psihološkog vještačenja optuženog. U prijedlogu je navedeno da provođenje dokaza vještačenjem uračunljivosti optuženog u vrijeme izvršenja krivičnog djela uz eksploraciju ličnosti optuženog, obzirom da je iz komunikacija sa optuženim lako zaključiti da se radi o ličnosti niskih intelektualnih sposobnosti, neuravnoteženog i neujednačenog ponašanja u

komunikaciji, što je moglo da utiče na sposobnost da shvati značaj svoga djela i upravlja postupcima ili da ga onemoguću u sposobnosti da shvati obilježja krivičnog djela koja mu se stavljaju na teret. Pojašnjavajući svoj prijedlog braniteljica je istakla da se optuženi povremeno liječio, da je bio u vrijeme kad se desio kritični događaj sklon alkoholu, te da je period rata bio stresan za njega obzirom da je bio odvojen od porodice, ali je imao i određenih ispada u vojsci što je sve bila refleksija konkretnog događaja koji se desio.

Izjašnjavajući se o prijedlogu odbrane tužiteljica je istakla da se vještačenje provodi po važećem ZKP kad postoji određena sumnja, odnosno indicija da je njegovo duševno stanje bilo poremećeno u vrijeme počinjenja krivičnog djela. Odbrana nije dostavila tužilaštvu konkretne dokaze koji bi upćivali na zaključak da se optuženi nalazio u takvom duševnom stanju, da je konzumirao alkohol ili uživao opojne droge. Zbog svega navednog Tužilaštvo je izjavilo da se protivi prijedlogu odbrane da se provede neuropsihijatrijsko vještećenje optuženog.

U odnosu na prijedlog braniteljice da se provede neuropsihijatrijsko i psihološko vještačenje kako bi se utvrdila uračunljivost optuženog tempore criminis Vijeće je prijedlog odbilo iz razloga što je isti naveden apstraktno bez navođenja konkretnih dokaza koji bi potkrijepili tvrdnje braniteljice. Vijeće je pošlo od pretpostavke da se psihijatrijsko vještačenje može narediti ako se pojavi sumnja da je isključena ili smanjena uračunljivost optuženog. Braniteljica je samo paušalno navodila u kakvom se duševno stanje nalazio optuženi za vrijeme ratnih dešavanja, njegovo često alkoholizirano stanje kao i refleksija kritičnog događaja na njegov odnos u jedinici u kojoj se nalazio, bez navođenja konkretnih dokaza koji bi potkrijepili tvrdnje braniteljic. Vjeće ističe da je braniteljica bila dužna ponuditi konkretne dokaze koji potvrđuju postojanje sumnje da je u vrijeme izvršenja krivičnog djela bila isključena ili smanjena uračunljivost optuženog. Vijeće dalje navodi da ni jedna odredba ZKP BiH ne obavezuje Sud da izvede svaki predloženi dokaz, dok procjena Suda da li će izvesti neki dokaz ili ne je osnov za žalbu zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

d) Protok roka od 30 (trideset) dana

Član 251. stav 2. ZKP BiH određuje: “Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju”.

U ovom konkretnom predmetu glavni pretres je u periodu od 11.11.2010. godine do 16.02.2011. godine bio odgođen iz razloga objektivne spriječenosti predsjednika vijeća. Zbog te situacije Sud je postupio u skladu sa navednim članom 251. stav 2. ZKP BiH, te donio odluku o nastavku glavnog pretresa na kome se neće ponovo izvoditi dokazi koji su provedni na prethodnim ročištima, na način da se neće pozivati i saslušavati svjedoci i vještaci, nego će se njihovi iskazi, kao i nalaz i

mišljenje koristiti kao dokazi koji su neposredno izvedeni pred sudom. Prethodno su stranke i branilac dale svoju saglasnost za ovakvu odluku Suda.

5. Utvrđene činjenice

Tužilaštvo BiH je u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ i korištenju dokaza pribavljenih od MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH (u daljem tekstu: Zakon o ustupanju) podnijelo prijedlog broj: T20 0 KTRZ 0000077 08 od 23.08.2010. godine da se prihvate kao doakzane činjenice, utvrđene pravosnažnim presudam MKSJ, i to: pravosnažnom presudom MKSJ broj: IT-94-1-T od 07.05.1997. godine u predmetu *Tužilac protiv Tadića*-činjenice sadržane u paragrafima 566 i 568, u presudi broj: IT-00-39-T od 27.09.2006. godine u predmetu *Tužilac protiv Krajišnika*, činjenice sadržane u paragrafima 338, 341, 342, 345, 707 i 708, u presudi broj: IT-03-68-T od 30.06.2006. godine u predmetu *Tužilac protiv Orića*, činjenice sadržane u paragrafima 759 i 760 i u presudi broj: IT-96-21-T od 16.11.1998. godine u predmetu *Tužilac protiv Mucića i dr.*, činjenice sadržane u paragrafima 192 i 107

U obrazloženju prijedloga, tužiteljica je istakla da je Zakon o ustupanju predmeta zamišljen kao *lex specialis* Zakona o krivičnom postupku kako bi se osiguralo da dokazi iz postupka koji se vode pred MKSJ mogu biti korišteni na sudovima u BiH. Predložene činjenice su relevantne, ne inkirimiraju optuženog direktno za krivično djelo navedeno u optužnici, te nisu predmet razumnog spora.

Braniteljica optuženog Miodraga Markovića je istakla da je Sud BiH obavezan da primjenjuje primarno odredbe ZKP BiH, među kojima je i odredba člana 15. u kojoj stoji da Sud, prilikom ocjene da li neka činjenica postoji ili ne postoji, nije vezan niti ograničen posebnim formalnim dokazima. Polazeći od navednog temeljnog načela krivičnog postupka, braniteljica ističe da isti nije predvidio obavezu suda da u toku postupka prihvata određene činjenice kao utvrđene, tj. da Sud nije vezan činjenicama utvrđenim u presudama MKSJ, a pogotovo da nije obavezan da na istima zasniva svoje odluke. U skladu sa naprijed navedenim, braniteljica je istakla da Zakon o ustupanju ne može imati primat, u primjeni, u odnosu na ZKP BiH, odnosno da se ne bi mogao smatrati kao *lex specialis*, s obzirom da je isti sačinjen na osnovu Pravilnika o postupku i dokazima, kao aktu po kojemu postupaju MKSJ i koji nije usklađen sa odredbama ZKP BiH, niti sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda. U odnosu na konkretne utvrđene činjenice braniteljica je posebno izdvojila predložene činjenice pod brojem 10 i 12, te istakla da su kao takve potpuno pogrešno utvrđene.

U pogledu činjenice tačke 10 prijedloga, braniteljica se konkretno usprotivila prihvatanju ove činjenice navodeći da kontrolne punktove nije postavljala JNA, niti je imala nadležnost za to. Naime, prema navodima braniteljice optuženog, ove punktove je postavljala civilna vlast Doboja.

U odnosu na činjenicu iz tačke 12 prijedloga, braniteljica optuženog je istakla da je netačno u prijedlogu navedeno kako je selo Dragalovci u etničkom smislu

muslimansko, jer ovo mjesto nastanjuju bosanski Hrvati i ono ni u kom slučaju ne predstavlja muslimansko mjesto.

Zbog svega navednog, odbrana je predložila da se u potpunosti odbije prijedlog Tužilaštva za prihavatanje utvrđenih činjenica iz prethodno navednih presuda MKSJ.

Razmatrajući navedeni Prijedlog Tužilaštva BiH, sud je, na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju, dana 12.10.2010. godine, prijedlog djelimično prihvatio, te su kao relevantne, prihvaćene pojedine činjenice utvrđene u pravosnažnim presudama broj: IT-94-1-T od 07.05.1997. godine u predmetu Tužilac protiv Tadića, predmetu broj: IT-00-39-T od 27.09.2006. godine Tužilac protiv Krajišnika, predmetu broj: IT-03-68-T od 30.06.2006. godine Tužilac protiv Orića i predmetu broj: IT-96-21-T od 16.11.1998. godine Tužilac protiv Mucića i dr.

Činjenice koje su prihvaćene u navednim predmetima u korist Tužilaštva BiH su:

„Uzimajući u obzir prirodu i opseg sukoba u Republici Bosni i Hercegovini i strane umiješane u taj sukob, a bez obzira na odnos između Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) i snaga bosanskih Srba,... u svako relevantno vrijeme, između strana u sukobu u Republici Bosni i Hercegovini se odvija oružani sukob..“ (presuda protiv Tadića);

„...prije, za vrijeme i nakon napada na Kozarac 24. maja 1992. godine odvijali su se i nastavili da se odvijaju širom Bosne i Hercegovine tekući sukobi između vlade Republike Bosne i Hercegovine s jedne strane, i s druge strane, snaga bosanskih Srba, elemenata Vojske Jugoslavije koji su djelovali s vremena na vrijeme na teritoriji BiH, te različitih paravojnih grupa, a svi su oni okupirali ili se spremali da okupiraju značajan dio teritorije te države“. (presuda protiv Tadića);

„ U periodu, koji je relevantan za ovu optužnicu, postojao je oružani sukob na teritoriji BiH, (u periodu od aprila 1992 do početka 1995. godine)“, (presuda protiv Orića);

„... nadalje, navodno bijesno uništavanje imovine bosanskih Srba dešavalo se u kontekstu ratnih dejstava u Istočnoj Bosni. Slijedi da su navodna krivična djela za koja se optuženi tereti, počinjena za vrijeme oružanog sukoba.“ (presuda protiv Orića);

„Postojao je oružani sukob u Bosni i Hercegovini u periodu koji je relevantan za ovu optužnicu (u periodu april 1992. do decembar 1992. godine)“, (presuda u predmetu Mucić i dr.);

„Oružani sukob postojao je u Bosni i Hercegovini na datum priznavanja države na dan 6. aprila 1992. godine.“ (presuda u predmetu Mucić i dr.);

„Oružani sukob koji je počeo u Bosni i Hercegovini, bar od aprila 1992. godine, nastavio se tokom cijele godine.“ (presuda u predmetu Mucić i dr.);

„Oružani sukob u Bosni i Hercegovini je bio najduži od svih sukoba koji se vodio za vrijeme raspada SFRJ. Karakterišu ga masovna raseljavanja stanovništva kao i praksa provođenja „etničkog čišćenja“. (presuda u predmetu Čelebići);

„Prema popisu stanovništva Bosne i Hercegovine iz 1991. godine, u nacionalnom sastavu opštine Doboj bilo je 41.164 (40%) Muslimana, 39.820 (39%) Srba, 13.264 (13%) Hrvata, 5.765 Jugoslovena i 2.536 osoba druge ili nepoznate nacionalnosti“. (presuda u predmetu Krajišnik);

„U maju i junu 1992. godine u granatiranju ili eksplozivom, a ponekad i jednim i drugim, teško je oštećan ili potpuno razoren 21 muslimanski i katolički spomenik u opštini Doboj“. (presuda u predmetu Krajišnik);

„Dana 20. maja 1992. srpske snage su blokirale pristup mjestu Dragalovci i postavili kontrolne punktove“. (presuda u predmetu Krajišnik);

„Dana 2. juna srpski policajci pozvali su mještane da se okupe na mjesnoj željezničkoj stanici i naredili im da predaju oružje. Potom su naoružani Srbi pod prijetnjom oružja izdvojili muškarce...“. (presuda u predmetu Krajišnik);

„Srpske vlasti su Muslimanima i Hrvatima ograničile kretanje, a pripadnici srpskih paravojnih grupa provodili su teror među stanovništvom grada Doboja“. (presuda u predmetu Krajišnik);

„Vijeće zaključuje da je napad usmjeren protiv civila bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su stanovali u opštinama na koje se odnosi Optužnica trajao od 18. marta 1992. godine do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica (30. decembar 1992. godine)“. (presuda u predmetu Krajišnik);

„Vijeće zaključuje da je najkasnije od juna 1991. godine i duže od perioda na koji se odnosi Optužnica, na teritoriji Bosne i Hercegovine postojao jedan oružani sukob ili više oružanih sukoba, u zadanom smislu tog izraza“. (presuda u predmetu Krajišnik);

Razmatrajući prijedlog Tužilaštva za prihvatanje utvrđenih činjenica, a nakon što se braniteljica optuženog pismeno izjasnila o datom prijedlogu, Sud je donio odluku o prihvatanju činjenica iz slijedećih razloga:

Članom 4. Zakona o ustupanju predmeta propisano je da nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati dokazane relevantne činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u bilo kojem drugom postupku pred MKSJ.

Izjašnjenjem odbrane ispunjena je prva formalna pretpostavka iz pomenute odredbe, koja se odnosi na saslušanje stranaka.

Odredbe Zakona o ustupanju predmeta kao i odredbe ZKP BiH ne propisuju kriterije na osnovu kojih bi Sud mogao koristiti ovo diskreciono pravo. Ovo vijeće je u svom rješenju navelo kriterije koje je smatralo odgovarajućim za primjenu prilikom korištenja svog diskrecionog prava iz člana 4. premetnog zakona, a imajući u vidu obavezu poštivanja prava na pravično suđenje zagantovano Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP), kao i ZKP-om BiH. Pretresno vijeće je primijenilo kriterije koje je MKSJ u tom pravcu uspostavio u odluci od 28.02.2003.godine u predmetu Tužilac protiv Momčila Krajišnika. Vijeće ističe da pravilo 94. stav b.) (formalno primanje na znanje) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ i član 4. Zakona o ustupanju predmeta nisu identični i da sud nije vezan odlukama MKSJ. Međutim, očito je da su neka pitanja sa kojima se suočava tribunal i ovaj sud slična kad se razmatraju presuđene činjenice i da će, stoga, razmišljanja i ovog vijeća biti slična.

Shodno navedenom, sud je imao u vidu sljedeće kriterije prilikom odlučivanja o prihvatanju utvrđenih činjenica: 1) činjenica mora biti dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati; 2) činjenica mora biti ograničena na činjenični nalaz i ne smije predstavljati karakterizaciju pravne prirode; 3) činjenica mora biti pobijana u postupku, te da je dijelom presude koja nije osporavana žalbom, odnosno koja je utvrđena pravosnažnom odlukom u žalbenom postupku; ili 4) činjenica ne smije biti pobijana u postupku i čini dio presude koja se trenutno osporava po žalbi, ali sama nije predmetom žalbe; 5) činjenica ne smije potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog; 6) činjenica ne smije biti predmetom racionalnog spora između strana u konkretnom postupku; 7) činjenica ne smije biti zasnovana na sporazumu o priznanju krivnje iz ranijih predmeta; 8) činjenica ne smije utjecati na pravo optuženog na pravično suđenje.

Imajući u vidu sve naprijed navedeno, Sud je odlučio da jedino prihvaćene činjenice utvrđene u navednim presudama, a koje se odnose na postojanje oružanog sukoba na području Bosne i Hercegovine i dešavanjima na području općine Doboj u inkriminisano vrijeme, zadovoljavaju objektivne kriterije i ne zadiru u krivičnu odgovornost optuženog, zbog čega je iste prihvatio.

6. Primjenjivo pravo

Član 3. KZ BiH reguliše načelo zakonitosti, to jest, da se krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju samo zakonom, te da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna. Uz to, član 4. KZ BiH reguliše da se na počinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela, a ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primijenit će se zakon koji je blaži za počinioca.

Član 7. stav 1. Evropske konvencije takođe propisuje načelo zakonitosti. U skladu sa članom 2.2. Ustava BiH, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava ima prioritet nad svim zakonima BiH. Nadalje, ova odredba Evropske konvencije propisuje opšte načelo kojim se zabranjuje izricanje kazne teže od one koja je bila propisana u vrijeme počinjenja krivičnog djela, ali ne propisuje primjenu najblažeg zakona.

Član 4 a. KZ BiH propisuje da član 3. i član 4. KZ BiH ne sprječavaju suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vrijeme počinjenja *“smatralo krivičnim djelom u skladu sa opštim principima međunarodnog prava.”*

Član 7. stav 2. Evropske konvencije propisuje isti izuzetak propisujući da stav 1. istog člana *“...neće uticati na suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vrijeme počinjenja smatralo krivičnim djelom u skladu sa opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi.”* (Vidi takođe član 15. stav 1. i 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima sadrži slične odredbe. Država Bosna i Hercegovina je, kao nasljednik Jugoslavije, ratifikovala ovaj Pakt.)

Ovim se daje mogućnost da se u opisanim okolnostima odstupa od načela iz člana 3. i 4. KZ BiH (i člana 7. stav 1. Evropske konvencije) i od primjene krivičnog zakona koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja krivičnog djela.

Sud ističe da krivično djelo za koje je optuženi proglašen krivim predstavlja krivično djelo prema međunarodnom običajnom pravu i stoga potpada pod *„opšte principe međunarodnog prava”* propisane članom 4 a. Zakona o izmjenama i dopunama KZ BiH, i *„opšta pravna načela koja priznaju civilizovani narodi”* propisana stavom 2. člana 7. Evropske konvencije, te stoga KZ BiH može biti primijenjen u ovom slučaju na osnovu ovih odredaba.

Nadalje, činjenica da se krivičnopravne radnje nabrojane u članu 173. KZ BiH mogu pronaći i u zakonu koji je bio na snazi u relevantnom vremenskom periodu – u vrijeme izvršenja djela, i to u članu 142. KZ SFRJ, znači da su ta krivična djela bila kažnjiva i po tada važećem krivičnom zakonu, što takođe doprinosi zaključku Suda u vezi sa načelom zakonitosti.

Konačno, primjena KZ BiH je dodatno opravdana činjenicom da je zapriječena kazna u svakom slučaju blaža nego smrtna kazna koja je bila na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela čime se zadovoljava načelo vezano za vremensko važenje krivičnog zakona, tj. primjena zakona blažeg za učinitelja.

Gore navedeno je u skladu sa stavom koji je zauzelo Apelaciono odjeljenje Suda BiH u svojoj presudi protiv Abduladhima Maktoufa broj KPŽ 32/05 od 4.4.2006. godine i presudi protiv Dragoja Paunovića broj KPŽ 05/16 od 27.10.2006. godine. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je razmatrao ovo pitanje u žalbi A. Maktoufa (AP 1785/06) i u svojoj odluci od 30.3.2007. godine navodi: „68. U praksi, ni u jednoj državi bivše Jugoslavije u zakonodavstvu nije postojala mogućnost izricanja doživotnog zatvora niti dugotrajnih zatvorskih kazni, a što je Međunarodni krivični sud za zločine na području bivše Jugoslavije često činio (predmet Krstić, Galić,

itd.). Istovremeno, koncept KZ SFRJ je bio takav da nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cilja koji se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona.“ U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće jednostavno „odstraniti“ sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela.“

Sud smatra da se radi o suđenjima za krivična djela za koja je u vrijeme počinjenja bilo apsolutno predvidljivo i opšte poznato da su u suprotnosti sa opštim pravilima međunarodnog prava. U ovom konkretnom slučaju, smatra se utvrđenim da je optuženi morao znati da tokom ratnog stanja primjena međunarodnih pravila ima prioritet i da kršenje međunarodno zaštićenih vrijednosti povlači teške posljedice. Ukoliko se analizira odredba člana 173. KZ BiH, očigledno je da je jasno rečeno da biće ovog krivičnog djela uključuje, između ostalog, elemente kršenja međunarodnih pravila. To ovu grupu krivičnih djela čini posebnim, pošto nije dovoljno samo počinuti takva krivična djela nekom fizičkom radnjom, nego je nepohodno postojanje svijesti da se tim počinjenjem krše međunarodna pravila i pretpostavka da optuženi mora biti svjestan da je period rata ili sukoba ili neprijateljstava posebno osjetljiv i posebno zaštićen opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava, te, kao takvo, to krivično djela poprima još veći značaj, a njegovo počinjenje povlači još teže posljedice, nego što bi to bio slučaj sa krivičnim djelom počinjenim u nekom drugom periodu.

Takođe, u vrijeme kada su počinjena krivična djela, Bosna i Hercegovina je kao nasljednica države SFRJ bila strana potpisnica svih relevantnih međunarodnih konvencija o ljudskim pravima i međunarodnom humanitarnom, odnosno krivičnom pravu.¹

Isto tako, običajni status krivične odgovornosti za ratni zločin protiv civila i pojedinačne odgovornosti za ratne zločine počinjene 1992. godine potvrđen je i od strane Generalnog sekretara UN-a², Komisije za međunarodno pravo³, kao i jurisprudencijom MKSJ i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSJR)⁴. Ove institucije su utvrdile da krivična odgovornost za ratni zločin protiv civilnog stanovništva predstavlja imperativni standard međunarodnog prava odnosno *ius cogens*.⁵ Zbog toga se čini nespornim da su ratni zločini protiv civilnog stanovništva 1992. godine predstavljali dio međunarodnog običajnog prava. Ovaj

¹ Ovo posebno uključuje: Konvenciju o genocidu (1948.g.); Ženevske konvencije (1949.) i njihove dodatne protokole (1977.g.); Konvenciju o ropstvu izmijenjenu 1956.g.; Konvenciju o rasnoj diskriminaciji (1966.g.); Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966.g.); Konvenciju o neprinjjenjivosti zastare ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti (1968.g.); Konvenciju o aparthejdu (1973.g.); Konvenciju o eliminaciji svih vrsta diskriminacije protiv žena (1979.g.); UN Konvenciju o torturi (1984.g.)

² Izvještaj Generalnog sekretara UN u skladu sa stavom 2. Rezolucije 808 Vijeća sigurnosti od 03.05.1993.godine, dijelovi 34-35 i 47-48.

³ Komisija za međunarodno pravo, Komentar Nacrta Zakona o zločinima protiv mira i sigurnosti čovječanstva (1996.g.)

⁴ MKSJ, Žalbeno vijeće, predmet Tadić. Odluka o prjedlogu odbrane za interlokutornu žalbu u pogledu nadležnosti, 02.10.1995.g., stav 151.; MKSJ, Pretresno vijeće, presuda u predmetu Tadić od 07.05.1997.g.; stavovi 618-623;

⁵ Komisija za međunarodno pravo, Komentar Nacrta odredbi o odgovornosti države za radnje nezakonite prema međunarodnom pravu (2001.g.), član 26.

zaključak potvrdila je i Studija o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu⁶ sačinjena od strane Međunarodnog komiteta Crvenog krsta. Prema toj Studiji „teške povrede međunarodnog humanitarnog prava predstavljaju ratne zločine“ (pravilo 156), „pojedinici su krivično odgovorni za ratne zločine koje počine“ (pravilo 151) i „Države moraju istraživati ratne zločine navodno počinjene od strane svojih državljana ili oružanih snaga, odnosno na vlastitoj teritoriji, te ako je potrebno, krivično goniti osumnjičene. Takođe moraju istraživati i druge ratne zločine iz svoje nadležnosti, i ako je potrebno, krivično goniti osumnjičene“ (pravilo 158).

Prema principu univerzalne nadležnosti, običajno međunarodno humanitarno pravo obavezuje svaku državu u svijetu, bez obzira da li je ratifikovala odgovarajuće međunarodne pravne instrumente. Tako je svaka država obavezna da krivično goni ili izruči (*aut dedere aut judicare*) sve osobe za koje se sumnja da su izvršile povredu običajnog međunarodnog humanitarnog prava.

Principi međunarodnog prava priznatog Rezolucijom 95 (I) Generalne skupštine UN (1946.g.) kao i od strane Komisije za međunarodno pravo (1950.g.) odnose se na „Nimberšku povelju i presude Suda“, te stoga i na ratne zločine općenito. „Principi međunarodnog prava priznati Poveljom Nimberškog suda i presudama Suda“, usvojeni od strane Komisije za međunarodno pravo 1950. godine i dostavljeni Generalnoj Skupštini propisuju u principu br. I: „Svako ko počinu neko djelo koje po međunarodnom pravu predstavlja zločin smatraće se odgovornim, te stoga podliježe kažnjavanju“. Princip II takođe propisuje: „Činjenica da se domaćim zakonom ne izriče kazna za djelo koje prema međunarodnom pravu predstavlja zločin ne oslobađa odgovornosti osobu koja je djelo počinila prema međunarodnom pravu.“

Zbog toga krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva treba u svakom slučaju svrstati u „opšte principe međunarodnog prava“ iz člana 3. i 4. (a) KZ BiH. Zato je, bez obzira na to da li se posmatra sa aspekta međunarodnog običajnog prava, međunarodnog ugovornog prava ili „principa međunarodnog prava“, nesporno da su ratni zločini protiv civilnog stanovništva predstavljali krivična djela u kritičnom periodu, odnosno da je načelo zakonitosti bilo zadovoljeno i u smislu *nullum crimen sine lege* i *nulla poena sine lege*.

Visina izrečene kazne bliža je zakonom predviđenom posebnom minimumu koji je propisan odredbom člana 142. KZ SFRJ, nego posebnom minimumu kojeg za isto krivično djelo propisuje KZ BiH. Stoga bi se s tog aspekta moglo logicirati da je presuditelj bio skloniji primjeni KZ SFRJ, cijeneći, dakako samo visinu izrečene kazne u ovom konkretnom krivičnopravnom predmetu, kao jedinu okolnost koja bi odredila za koji će se zakon presuditelj opredijeliti.

Međutim, treba imati u vidu da je presuditelj u skladu sa odredbom člana 165. stav 2. ZKP BiH prilikom glasanja na sjednici na kojoj je odlučivao o vijećanju i glasanju, prvo glasao je li optuženi učinio krivično djelo (i koje) i je li krivično

⁶Jean-Marie Henchaerts i Luise Doswald-Beck: *Običajno međunarodno humanitarno pravo: MKCK, Cambridge University Press, 2005.*, str. 568 i da.je.

odgovoran, a tek je potom, kad je već donio odluku o prethodno navednom pitanju, glasao o kazni. No, i da je odlučivanje o kazni istovremeno sadržavalo i donošenje odluke o izbori primjene jednog od dva krivična zakona, iz već ranije navednih razloga-ovo vijeće smatra da bi i u tom slučaju trebalo primijeniti KZ BiH.

7. Opća obilježja krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva

Prema preciziranoj optužnici Tužilaštva, optuženi se tereti za počinjenje krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke c) i e) KZ BiH, koji glasi:

“Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:

c)“ ...namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje)...“

e) prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje)...

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Opći elementi krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, koji trebaju biti dokazani od strane Tužilaštva, proizilaze iz njegove pravne definicije:

- Djelo počinioaca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava;
- Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;
- Djelo počinioaca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;
- Počinilac mora narediti ili počiniti djelo.

Bitna obilježja ovoga krivičnog djela, prvenstveno raznovrsne radnje izvršenja, potvrđuju da je zakonodavac obezbijedio zaštitu vrijedosti zaštićenih međunarodnim pravom u punom obimu. Upravo iz navednih razloga u okviru ratnog zločina protiv civilnog stanovništva nije izvršena podjela oružanih sukoba na međunarodne i unutrašnje oružane sukobe, niti je izvršena klasifikacija kršenja međunarodnog prava na teške povrede Ženevskih konvencija i na ostale povrede koje ne predstavljaju teške povrede. Dakle, za postojanje ovog krivičnog djela neophodno je da radnje izvršenja djela predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava, što ukazuje na blanketni karakter djela.

a) Djelo počinioca mora biti počinjeno u suprotnosti sa međunarodnim pravom

Optužnica tereti optuženog Miodraga Markovića za zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, naime, da je u inkriminisanom periodu postupao suprotno članu 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata iz 1949. godine (u daljem tekstu: Ženevska konvencija).

Član 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevske konvencije glasi:

“U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe:

prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rane, lišenja slobode, ili iz bilo kojeg drugog uzroka, postupaće se, u svakoj prilici, čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjedenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom mjerilu.

U tom cilju, zabranjeni su i u buduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima, između ostalih i sljedeći postupci:

- a) povrede koje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, osakaćenja, svireposti i mučenja;*
- c) povreda ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;*

Zajednički član 3. Ženevske konvencije iz 1949. godine, generalno se smatra odredbom običajnog prava i obavezujući je za sve strane u sukobu, bilo unutrašnjem ili međunarodnom, te je ista odredba bila važćca u vrijeme i na mjestu događaja za koje se optuženi tereti .

Da bi se utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je da se utvrdi protiv koga je počinjenje bilo usmjereno, odnosno da li je djelo bilo usmjereno protiv posebne kategorije stanovništva zaštićene članom 3. stav 1. Ženevske konvencije.

Prema definiciji pojma zaštićene kategorije sadržanoj u članu 3. stav 1. Ženevske konvencije, civili su lica koja ne učestvuju u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i/ili lica onesposobljena za borbu.⁷

⁷ Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića, predmet broj IT-02-60-T, presuda, 17.01.2005. godine, stav 544.

Osim toga, Dopunski protokol I uz Ženevske konvencije definiše civile u negaciji, navodeći da su civili „lica koja nisu pripadnici oružanih snaga“.⁸

Član 43. stav 1. Protokola I, predviđa da:⁹

„oružane snage strane u sukobu se sastoje od svih organiziranih oružanih snaga, grupa i jedinica, stavljenih pod komandu koja je odgovorna toj strani za rukovođenje svojim potčinjenima čak i kada je ta strana zastupljena vladom ili nekom vlašću koju protivnička strana ne priznaje. Ove oružane snage podliježu internom sistemu discipline koji osigurava, između ostalog, poštovanje pravila međunarodnog prava koja se primjenjuju u oružanim sukobima.“

Dakle, izuzev pripadnika oružanih snaga, svaka osoba prisutna na teritoriji jeste civil.¹⁰ Član 50. Protokola i dalje smatra da civilno stanovništvo čine sve osobe koje su civili i da prisustvo među tim civilnim stanovništvom osoba koje nisu obuhvaćene definicijom civila ne lišava stanovništvo njegovog civilnog karaktera. Član 50., također navodi da će se, u slučaju sumnje, osoba smatrati za civila.

Prema tome, imajući u vidu definiciju pojma „civil“, koja eksplicitno navodi da su civili sve osobe koje ne učestvuju u neprijateljstvima i koje nisu pripadnici oružanih snaga, jasno je da je svjedokinja sa pseudonimom Z-1, koja je oštećena nedopuštenim ponašanjem optuženog, opisanog u izreci ove presude, bila civil, osoba koje ni na koji način nije učestvovala u oružanim snagama i koja je bila zaštićena međunarodnim pravom. Iz provedenih dokaza se vidi da je oštećena lice hrvatske nacionalnosti koja je za vrijeme rata u BiH živjela u mjesto Dragalovce, općina Doboj. Kritičnog dana oštećena je boravila u porodičnoj kući sa majkom i maloljetnom braćom, nenaoružana, što znači da nije učestvovala u bilo kakvim borbenim dejstvima. Slijedom navedenog, nesporno proizilazi da je oštećena Z-1 u inkriminisanom periodu bila civilna osoba pod zaštitom Ženevske konvencije. Pravilima međunarodnog prava, povrede koje se nanose životu, tjelesnom integritetu, te ličnom dostojanstvu, kao i naročito uvredljivi i ponižavajući postupci, posebno su zabranjeni prema ovoj kategoriji lica. Stoga je očigledno da je krivična radnja navedena u optužnici, a koju je, kako će u daljem tekstu biti obrazloženo, optuženi počinio, bila u suprotnosti sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava, a posebno u suprotnosti sa članom 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevske konvencije.

b) Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije.

⁸ J. Pictet i drugi, Komentar, Dopunski protokol uz ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), 08.06.1977. godine, str. 610.

⁹ Pored ukazivanja na član 43. Dopunskog protokola I, član 50. („Definicije civila i civilnog stanovništva“) istog protokola takođe eksplicitno upućuje na član 4(A) Treće ženevske konvencije u pogledu onih koji su obuhvaćeni definicijom oružanih snaga. Komentar člana 50. Dopunskog protokola I, međutim, ukazuje da član 43. Dopunskog protokola I sadrži novu definiciju koja obuhvata odredbe člana 4(A) Treće ženevske konvencije; vidi *supra* bilješku 4, str. 611.

¹⁰ Vidi *supra* bilješku 4, str 611.

Član 173. KZ BiH predviđa da krivično djelo mora biti u vezi sa kršenjima pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije. S obzirom da je vijeće utvrdilo da radnje optuženog ispunjavaju elemente kršenja pravila međunarodnog prava, naime, člana 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevske konvencije, koja predviđa da se član primjenjuje na oružani sukob koji nema karakter međunarodnog sukoba, u tom pogledu vijeće konstatuje da su mnogi sudovi zaključili da se ovaj član primjenjuje ne samo na unutrašnje sukobe, nego i na sukobe međunarodnog karaktera.¹¹ Međutim, Sud se nije bavio utvrđivanjem karaktera oružanog sukoba za koji je u ovom predmetu utvrđeno da se desio u BiH u vrijeme relevantno za optužnicu, jer član 173. KZ BiH ne zahtijeva da karakter oružanog sukoba, bilo unutrašnji ili međunarodni, bude utvrđen.

Oružani sukob postoji kada god postoji pribjegavanje oružanoj sili između država ili je to produženo oružano nasilje između državnih vlasti i organizovanih naoružanih grupa ili između takvih grupa unutar jedne države. U smislu zajedničkog člana 3. priroda ovog oružanog sukoba nije relevantna. Naime, nije bitno da li se ozbiljno kršenje desilo u kontekstu međunarodnog ili unutrašnjeg oružanog sukoba, ukoliko su slijedeći uslovi ispunjeni: povreda mora predstavljati kršenje odredbi međunarodnog humanitarnog prava; odredba mora biti običajne prirode ili ako pripada ugovornom pravu, traženi uslovi moraju biti ispunjeni; povreda mora biti ozbiljna, odnosno mora predstavljati kršenje odredbe koja štiti bitne vrijednosti a kršenje mora obuhvatati teške posljedice za žrtvu, te povreda odredbi mora obuhvatati individualnu odgovornost lica koje krši odredbu.

Tokom postupka, nesporno je utvrđena činjenica da je u inkriminisano vrijeme i na inkriminisano području bilo proglašeno ratno stanje, odnosno da je postojao oružani sukob, a što nesumnjivo proizilazi iz Odluke o proglašenju neposredne ratne opasnosti Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine od 8.04.1992. godine (objavljena u Službenom listu R BiH broj 1/92), zatim iz Odluke o proglašenju ratnog stanja Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine od 20.06.1992. godine (objavljena u Službenom listu R BiH broj 7/92), a koje stanje je trajalo do 22.12.1995. godine kada je Predsjedništvo BiH donijelo odluku o ukidanju ratnog stanja, kao i iz saglasnih iskaza saslušanih svjedoka Tužilaštva Kalem Andre, Kalem Marije i Čelić Radojice kao i svjedoka odbrane Barukčić Kazimira. Ocjenom svih provednih dokaza, Sud je van razumne sumnje utvrdio da je u inkriminisano vrijeme na području općine Doboj bilo proglašeno ratno stanje, odnosno postojao je oružani sukob. Takođe, činjenice koje je utvrdilo pretresno vijeće i potvrdilo žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) u predmetima broj: IT-94-1-T od 07.05.1997. godine, *Tužilac protiv Tadića, predmetu broj: IT-00-39-T od 27.09.2006. godine Tužilac protiv Krajišnika, predmetu broj: IT-03-68-T od 30.06.2006. godine Tužilac protiv Orića i predmetu broj: IT-96-21-T od 16.11.1998. godine Tužilac protiv Mucića i dr.,* a koje je ovo vijeće prihvatilo kao „dokazane” u skladu sa članom 4. Zakona o

¹¹ *Tužilac protiv Delalića i drugih*, predmet broj IT-96-21-A, presuda, 20.02.2001. godine, stavovi 140-152, posebno stav 147.

ustupanju predmeta, nesumnjivo ukazuju da je u inkriminisanom vremenskom periodu na prostoru Bosne i Hercegovine postojao oružani sukob.

Postojanje oružanog sukoba na području opštine Doboj potvrdili su svjedoci Kalem Marija, Kalem Andro, Čelić Radojica i Barukčić Kazimir. Iz izjava ovih svjedoka proizilazi da je u kritičnom periodu vojska i policija Republike Srpske kontrolisala najveći dio područja općine Doboj, time i mjesto Dragalovci, postavljala punktove i privodila muškarce bošnjačke i hrvatske nacionalnosti. Takođe, prihvatanjem utvrđenih činjenica, proizilazi da je na području cijele Bosne i Hercegovine postojao sukob između snaga koje se bile lojalne vladi Republike Bosne i Hercegovine s jedne strane, i s druge strane, snaga bosanskih Srba, elemenata Vojske Jugoslavije koji su djelovali is vremena na vrijeme na teritoriji BiH, te različitih paravojnih grupa.

U odnosu na postojanje oružanog sukoba Vijeće ističe da područje na kojem se konkretno odvijaju borbe ne poklapa se nužno sa geografskom zonom na koju se primjenjuje ratno pravo. Ono se primjenjuje na čitavoj teritoriji zaraćenih država, odnosno, u slučaju internih oružanih sukoba, na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se na tom mjestu stvarno vode borbe, sve do zaključenja mira ili, u slučaju unutrašnjih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rješenje. Dakle, kršenja zakona i običaja ratovanja mogu se počinuti u vrijeme i na mjestu gdje se ne vode nikakve borbe. Naime, između djela optuženog i oružanog sukoba može postojati tijesna veza, čak i ako zločini nisu počinjeni u vrijeme aktuelnih borbi ili na samom mjestu njihovog odvijanja. Da bi taj uslov bio zadovoljen, dovoljno je, na primjer, da su zločini u tijesnoj vezi sa neprijateljstvima koja su se odvijala na drugim dijelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu.

Ono po čemu se u krajnjoj konsekvenci ratni zločin razlikuje od običnog krivičnog djela koje podliježe nacionalnom zakonodavstvu jeste to da su ratni zločini određeni kontekstom u kojem su počinjeni, postojanje rata, oružanog sukobom - ili pak o njemu ovise. Ratni zločin nije nužno neko planirano djelo niti plod neke politike. Ne traži se uzročno-posljedična veza između rata, oružanog sukoba i počinjenja zločina, ali se u najmanju ruku traži da je postojanje rata, oružanog sukoba u znatnoj mjeri utjecalo na sposobnost počinioca da počinu zločin, njegovu odluku da ga počinu, način počinjenja zločina ili cilj s kojim je počinjen. Stoga je za zaključak da su krivična djela usko povezana s ratom, oružanim sukobom dovoljno ako se utvrdi, kao što je ovdje slučaj, da je počinitelj djelovao za vrijeme rata. Zaključak Suda o tom pitanju nije sporan.

Da bi utvrdilo da li je određeno djelo u dovoljnoj mjeri povezano s ratom, oružanim sukobom, Sud je, između ostalog, uzeo u obzir sljedeće faktore: činjenicu da je počinitelj zločina bio borac, da žrtva nije bila borac i da žrtva pripada suprotstavljenj strani. Nesporno je da se ratno pravo često može odnositi na djela koja, doduše, nisu počinjena na mjestu gdje su vođene operacije ali su suštinski povezana sa sukobom. Ratno se pravo može primijeniti na dvije vrste krivičnih djela. Ratno pravo nužno ne zamjenjuje zakone koji su na snazi u vrijeme mira: ono im može pridodati neophodne elemente zaštite koja se mora pružiti žrtvama u vrijeme rata.

c) Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom

Treći uslov dopušta da se napravi razlika da se ne mogu svi zločini počinjeni u vrijeme oružanog sukoba ili rata automatski označiti kao ratni zločini. Međunarodna sudska praksa je čvrsto utvrdila da bi se djelo označilo kao ratni zločin mora postojati dovoljan nexus sa ratom, oružanim sukobom, tj., djela optuženog moraju biti „u tijesnoj vezi sa ratom, oružanim sukobom“.¹²

Ova tijesna veza ne znači nužno da se borbe moraju zaista voditi na teritoriji gdje se djela počinjavaju. Žalbeno vijeće MKSJ u predmetu *Tadić* je smatralo da se: „međunarodno humanitarno pravo primjenjuje na cjelokupnoj teritoriji zaraćenih država ili, u slučaju unutrašnjih sukoba, na cjelokupnoj teritoriji pod kontrolom strane u sukobu, bez obzira vode li se tamo borbe ili ne, i nastavlja se primjenjivati sve do zaključenja mira, ili u slučaju unutrašnjih oružanih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rješenje.“¹³

Nadalje, „ne traži se zapravo uzročno-posljedična veza između rata, oružanog sukoba i počinjenja zločina. Ali se u najmanju ruku traži da je postojanje rata, oružanog sukoba u znatnoj mjeri utjecalo na sposobnost počinioca da počinji zločin, njegovu odluku da ga počinji, način počinjenja zločina ili cilj s kojim je počinjen“.¹⁴

Ocjenom provednih dokaza, Sud zaključuje da je djelo optuženog bilo u dovoljnoj mjeri povezano sa ratnim dešavanjem. Sud je posebno uzeo u obzir poziciju optuženog u vojnoj strukturi – tj. da je bio pripadnik Prve dobojske lake pješadijske brigade, oružanih snaga Vojske Republike Srpske (dokaz Tužilaštva T-5, ovjerena kopija izvoda iz knjige Vob-8, VP 7218, na ime Marković Miodrag, sa popratnim aktom Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske od 28.05.2010. godine, dokaz Tužilaštva T-6, ovjerena kopija jediničnog kartona na ime optuženog Marković Miodrag, dokaz Tužilaštva T-7, ovjerena kopija matičnog kartona na ime Marković Miodrag i dokaz Tužilaštva T-8, ovjerena kopija potvrde o učesću u ratu, izdata od VP 7218 Doboj od 14.06.1996. godine), njegovo prisustvo na mjestu izvršenja zločina i njegovo postupanje prema oštećenoj koja je bila civil, hrvatske nacionalnosti. Ovakav zaključak suda proizilazi, takođe i iz saglasnih izjava svjedoka (Čelić Radojice, Blagojević Mile i Bogdanić Momira, kao i izjave koju je dao optuženi Miodrag Marković). Dakle, obzirom na angažovanje optuženog u inkriminisano vrijeme u svojstvu pripadnika VRS, ne može biti sumnje u pogledu znanja optuženog o postojanju ratnog stanja i činjenice da je on učestvovao u njemu.

Tokom postupka, odbrana nije osporavala činjenicu da je optuženi u kritičnom periodu bio pripadnik Prve dobojske lake pješadijske brigade, VRS.

¹² Vidi, *inter alia*, *Tužilac protiv Kunarca*, predmet broj IT-96-23 & IT-96-23/1-A, presuda, 12.06.2002. godine, stav 55; *Tužilac protiv Vasićevića*, predmet broj IT-98-32-T, presuda, 29.11.2002. godine, stav 24; Odluka o nadležnosti suda u predmetu *Tadić*, stav 70.

¹³ Odluka o nadležnosti suda u predmetu *Tadić*, stav 70.

¹⁴ *Tužilac protiv Kunarca i drugih*, predmet broj IT-96-23 & IT-96-23/1-A, presuda, 12.06.2002. godine, stav 58.

Nadalje, Sud je na osnovu saglasnih iskaza svjedoka Tužilaštva Kalem Marije, Kalem Andre, Kalem Marka i Čelić Radojice, kao i svjedoka odbrane Blagojević Mile, Bogdanić Momira utvrdio da je žrtva Z-1 u predmetnom događaju, koji se optuženom stavlja na teret, bila civil, a ne pripadnik oružanih snaga ili grupa. Naime, iz saglasnih iskaza navedenih svjedoka proizilazi da je oštećena Z1, u inkriminisano vrijeme kao mještanka, živjela u porodičnoj kući u selu Dragalovci, općina Doboj, koje selo je bilo naseljeno pretežno stanovništvom hrvatske nacionalnosti, a u kojoj kući pored nje su živjeli i roditelji i trojica braće. U ovom pogledu, Sud uzima u obzir da član 51. stav 3. Dopunskog protokola i navodi da će civili uživati zaštitu ukoliko ne uzimaju direktnog učešća u neprijateljstvima, odnosno za vrijeme dok ne uzimaju direktnog učešća u neprijateljstvima. Sud je zaključio da pripadnici oružanih snaga VRS, zadržavaju status boraca sve vrijeme, čak i kada se odmaraju kod kuće, ili za vrijeme dok su pod oružjem.¹⁵

d) Počinilac mora narediti ili počiniti djelo

Konačno, pored nespornosti egzistencije triju od četiri opća elementa krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. ZKP BiH, Vijeće je četvrti, kroz cio postupak osporavan element, našlo osnovanim i utemeljenim. Van razumne sumnje je utvrđeno, a na temelju izvedenih dokaza, da je optuženi Miodrag Marković silovao oštećenu Z-1.

Analizom iskaza saslušanih svjedoka optužbe, koji su saglasno istakli da je oštećena Z-1 kritične prilike silovana, Sud smatra da je optuženi Miodrag Marković svojim radnjama žrtvu – oštećenu Z-1 silovao tako što je upotrebio prema istoj silu i prijetnju. Prema tome optuženi je koristio prisilu kako bi ostvario seksualni odnos sa svjedokinjom Z-1. Okolnosti pod kojim je trajao takav odnos između optuženog i žrtve, oštećene Z-1, nesporno ukazuju da oštećena nije dobrovoljno pristala na seksualni odnos. Položaj koji je optuženi u vrijeme izvršenja djela imao kao naoružani vojnik snaga VRS, činjenica da je u kuću oštećene došao naoružan, da je djelo počinio u večernjim satima, te da je pri izvršenju djela koristio silu i prijetnju, ispaljujući jedan metak u zrak i psujući „majku ustašku“ i prijeteći da će ih sve pobiti, kod oštećene je moglo izazvati opravdan i osnovan strah da će ista prijetnja biti realizovana, a sila koju je preduzeo jasno ukazuje da je akt silovanja počinjen nesumnjivo bez pristanka žrtve. Sud smatra da je optuženi Miodrag Marković krivično djelo počinio prisiljavanjem druge osobe na seksualni odnos upotrebom sile kao i prijetnje silom, sa namjerom povrede ličnog dostojanstva oštećene. Optuženi je znao da je svjedokinja Z-1 hrvatske nacionalnosti, da živi u kući sa roditeljima i malodobnom braćom, da su otac i stariji brat odvedeni u zatvor u Doboju, da je bez ikakvog naoružanja i ikakve mogućnosti da pruži otpor, pa ju je shodno tome tako i tretirao, iz čega proizilazi jasna diskriminatorna namjera optuženog u odnosu na oštećenu, prema kojoj je i učinio ovo djelo. Kao pripadnik vojske (vojne policije) bio je svjestan zabranjenosti svog djela, tj. nije mu moglo ostati nepoznato da je bilo kakavo zlostavljanje, odnosno prisiljavanje na polni

¹⁵ *Tužilac protiv Kordića i Čerkeza*, predmet broj IT-95-14/2-A, presuda, 17.12.2004. godine, stav 51 [195]

odnos u bilo kojim okolnostima zločin, a pogotovo u uslovima ratnog stanja, kada to čini upotrebom pretnje i sile, u situaciji u kojoj je nadmoćan u svakom pogledu.

Stoga vijeće zaključuje da je optuženi počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva sa direktnim umišljajem, svjestan djela koje čini i voljan da ga počini.

Djelo koje je optuženi lično počinio je imalo za cilj teško lišenje osnovnih prava, kao što su pravo na tjelesni integritet, lično dostojanstvo i sigurnost, što je u suprotnosti sa međunarodnim pravom i što je, u skladu sa gore citiranom odredbom člana 3. stav 1. Četvrtе Ženevske konvencije, nedopustivo protiv nenaoružanih osoba ili onih koji ne čine dio oružanih snaga, i njime je van sumnje počinio kršenja pravila međunarodnog prava. Djelo je počinjeno tokom oružanog sukoba za koji je optuženi znao i u kojem je nesumnjivo učestvovao.

Iz iskaza svjedokinje Z-1, koja je direktna žrtva zabranjenog ponašanja optuženog, a čiji je iskaz sud prihvatio kao uvjerljiv i vjerodostojan, nedvojbeno proizlazi da je optuženi izvršio radnju koja predstavlja krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a koja radnja je, za posljedicu imala povredu njenog tjelesnog i psihičkog integriteta, te njenog ličnog dostojanstva, usljed čega oštećena trpi psihičke traume i patnje.

Na osnovu gore navedenog i uzevši u obzir sve provedene dokaze, vijeće zaključuje van razumne sumnje da djelo optuženog ispunjava elemente krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) (silovanje) KZ BiH i da je on individualno odgovoran za počinjenje djela kako se to navodi u članu 180. stav 1. KZ BiH.

U pogledu pravne kvalifikacije Sud je zaključio da se u radnjama optuženog ne stiču obilježja krivičnog djela ratni zločini protiv čovječnosti iz člana 173. stav 1. tačka c) (mučenje) KZ BiH. Naime, Sud nije prihvatio ovakvu pravnu kvalifikaciju optužbe iz razloga što činjenični supstrat optužnice ne sadrži elemente mučenja, ni objektivne, koje se odnose na radnje izvršenja, a ni subjektivni koje bi navodile na postojanje namjere (svijesti) i htijenja optuženog da se oštećenju nanese mučenje.

8. Silovanje i drugi teški seksualni delikti u međunarodnom pravu

U pogledu pojma „silovanja“ u okviru međunarodnog humanitarnog prava, silovanje je u doba rata zabranjeno ugovornim pravom: Ženevskim konvencijama iz 1949, Dopunskim protokolom I iz 1977. godine i Dopunskim protokolom II iz 1977. godine. Ostali teški seksualni delikti izričito su ili implicitno zabranjeni raznim drugim odredbama istih konvencija.

Barem zajednički član 3. Ženevskih konvencija iz 1949, kojim je silovanje implicitno obuhvaćeno, i član 4. Dopunskog protokola II, koji izrekom pominje silovanje, u ovom se predmetu primjenjuju kao ugovorno pravo jer je 31. decembra 1992. Bosna i Hercegovina ratifikovala Ženevske konvencije i oba Dopunska

protokola. Nadalje, strane u sukobu su se 22. maja 1992. obavezale da će poštovati najvažnije odredbe Ženevskih konvencija i obezbijediti zaštitu koja se njima garantira. Zabrana silovanja i teškog seksualnog nasrtaja u toku oružanog sukoba prerasla je u međunarodno običajno pravo. Ona se postepeno iskristalizovala iz izričite zabrane silovanja iz člana 44 Lieberovog kodeksa[i opštih odredbi sadržanih u članu 46 Pravilnika u aneksu IV Haške konvencije, koje valja tumačiti zajedno sa "Martensovom klauzulom" koja je navedena u preambuli te Konvencije. Iako Nirnberški sud nije posebno krivično gonio za silovanje i seksualni nasrtaj, silovanje je kvalifikovano kao zločin protiv čovječnosti prema članu II (1)(c) Zakona broj 10 Kontrolnog savjeta. (10).Ne može se osporiti da silovanje i drugi teški seksualni delikti u oružanom sukobu povlače krivičnu odgovornost počililaca.

Nadalje, u okviru međunarodnog prava o ljudskim pravima nijedan međunarodni instrument o ljudskim pravima izričito ne zabranjuje silovanje ili druge teške seksualne delikte. Ipak, ta su krivična djela implicitno zabranjena odredbama koje štite tjelesni integritet, koje su sadržane u svim relevantnim međunarodnim sporazumima. Pravo na tjelesni integritet je fundamentalno pravo koje se odražava u nacionalnom zakonodavstvu, te je stoga nesumnjivo dio međunarodnog običajnog prava. U izvjesnim okolnostima, međutim, silovanje se može okvalificirati kao mučenje te prema mišljenju međunarodnih pravosudnih tijela može predstavljati kršenje norme koja zabranjuje mučenje. Krivično gonjenje silovanja kao zločina protiv čovječnosti izričito je predviđeno članom 5. Statuta Međunarodnog suda. Ako su ispunjeni traženi elementi, silovanje može takođe predstavljati tešku povredu Ženevskih konvencija, kršenje ratnog prava ili običaja ili čin genocida, i biti krivično gonjeno kao takvo.

a) Definicija silovanja

Sud smatra da je silovanje prisilan čin: to znači da je taj čin „popraćen silom ili prijetnjama da će protiv žrtve ili trećeg lica biti upotrijebljena sila, pri čemu su takve prijetnje izričite ili implicitne i moraju kod žrtve izazvati osnovani strah da će on, ona ili treće lice biti podvrgnuto nasilju, zatočenju, prinudi ili psihološkoj opresiji.“ Taj čin definiše se kao penetracija vagine, anusa ili usta penisom, ili penetracija vagine ili anusa nekim drugim predmetom. U tom kontekstu, obuhvaćena je penetracija, bez obzira na to koliko neznatna, vulve, anusa ili usne šupljine penisom, a seksualna penetracija vulve ili anusa ne ograničava se na penis.

U međunarodnom pravu nema definicije silovanja. Međutim, iz odredaba međunarodnih sporazuma moguće je razaznati neke opšte indikacije. Posebno treba obratiti pažnju na činjenicu da i član 27. IV Ženevske konvencije, član 76. (1) Dopunskog protokola I i član 4. (2)(e) Dopunskog protokola II zabranjuju silovanje i „bilo koji oblik nedoličnog nasrtaja“ na žene. Opravdan je zaključak da međunarodno pravo, time što izričito zabranjuje silovanje kao i uopšteno, ostale oblike seksualnog zlostavljanja, silovanje smatra najtežim oblikom seksualnog delikta. To je, između ostalog, potvrđeno članom 5, Statuta Međunarodnog suda, koji izričito pominje silovanje, dok su ostali, manje teški vidovi seksualnog delikta implicitno obuhvaćeni pojmom „drugih nečovječnih djela“ iz člana 5(i).

Sud konstatira da se iz međunarodnog konvencionalnog ili običajnog prava ne mogu izvući drugi elementi osim gore navedenih, a ni pribjegavanje opštim principima međunarodnog krivičnog prava ili opštim principima međunarodnog prava nije bilo ni od kakve koristi. Pretresno vijeće stoga smatra da, kako bi se formulisala tačna definicija silovanja na osnovu krivičnog principa specifičnosti /specificity/ (*Bestimmtheitsgrundsatz, nullum crimen sine lege stricta*), valja se pozvati na principe krivičnog prava koji su zajednički svim velikim pravnim sistemima svijeta. Ti principi mogu se, uz dužan oprez, izvesti iz nacionalnih zakona.

Kad god neki pojam iz krivičnog prava nije definisan međunarodnim krivičnim pravilima, opravdano se osloniti na nacionalno zakonodavstvo, pri čemu trebaju biti ispunjeni sljedeći uslovi: (i) osim ako je u međunarodnom pravilu drugačije navedeno, ne valja se pozivati samo na jedan nacionalnopravni sistem, npr. samo na *common law* ili samo na građansko pravo. Naprotiv, međunarodni sudovi moraju crpiti iz opštih pojmova i pravnih instituta koji su zajednički svim velikim pravnim sistemima svijeta. To pretpostavlja proces identifikacije zajedničkih nazivnika u tim pravnim sistemima, kako bi se utvrdilo koji su im temeljni pojmovi zajednički; (ii) budući da "međunarodna suđenja pokazuju brojne odlike po kojima se razlikuju od nacionalnih krivičnih postupaka", kod korišćenja pojmova iz nacionalnog prava mora se uzeti u obzir specifičnost međunarodnih krivičnih postupaka. Na taj se način prenebregava mehaničko presađivanje ili transpozicija iz nacionalnog prava u međunarodne krivične postupke.

Sud želi odmah na početku da naglasi da se u nacionalnom zakonodavstvu mnogih država može primijetiti tendencija proširenja definicije silovanja, tako da ona sada obuhvata radnje koje su do tada bile klasifikovane kao relativno manje težak zločin, tj. zločin seksualnog ili nedoličnog nasrtaja. Taj trend ukazuje na to da na nacionalnom nivou države teže tome da zauzmu stroži stav prema teškim oblicima seksualnog delikta: sve brojnija kategorija seksualnih delikata sada se žigoše istom sramotom kao silovanje, pod uslovom, dakako, da su ispunjeni izvjesni kriterijumi, prije svega kriterijum prisilne tjelesne penetracije.

Zakoni nekoliko jurisdikcija kažu da se *actus reus* silovanja sastoji od penetracije ženskog polnog organa od strane muškog polnog organa bez obzira koliko neznatna bila. Međutim, postoje jurisdikcije koje široko tumače *actus reus* silovanja. Odredbe jurisdikcija građanskog prava često sadrže formulacije koje sudovi mogu tumačiti po sopstvenom nahođenju. Dalje, u svim jurisdikcijama nužan je elemenat sile, prinude, prijetnje ili djelovanja bez saglasnosti žrtve: upotreba sile ima široko tumačenje i obuhvata dovođenje žrtve u bespomoćno stanje. Neke jurisdikcije navode da sila ili zastrašivanje mogu biti usmjereni prema trećem licu. Otežavajuće okolnosti obično obuhvataju usmrćivanje žrtve, učestvovanje više počinitelaca, mladost žrtve i činjenicu da žrtva pati od stanja koje je čini posebno ranjivom, na primjer od duševne bolesti. Silovanje se skoro uvijek kažnjava zatvorom, čak doživotnim, ali dužina kazni koje se mogu izreći u raznim jurisdikcijama znatno se razlikuje.

Iz ovog pregleda nacionalnog zakonodavstva očigledno je da uprkos neizbježnim razmimoilaženjima, većina pravnih sistema u *common law* i građanskom pravu silovanje definišu kao prisilnu seksualnu penetraciju ljudskog tijela penisom ili prisilno uvođenje bilo kojeg drugog predmeta u vaginu ili anus. Može se, međutim, primijetiti bitno razmimoilaženje kad je riječ o kriminalizaciji prisilne oralne penetracije: neke države to djelo tretiraju kao seksualni nasrtaj, dok ga druge kvalificiraju kao silovanje. Suočeno s takvim razilaženjem, na Sudu je da utvrdi da li se odgovarajuće rješenje može naći pribjegavanjem opštim principima međunarodnog krivičnog prava ili, ako ti principi nisu primjenjivi, opštim principima međunarodnog prava. Bit čitavog korpusa međunarodnog humanitarnog prava, kao i međunarodnog prava kojim je regulisano područje ljudskih prava, jeste zaštita ljudskog dostojanstva svakog lica, bez obzira na pol. Opšti princip poštovanja ljudskog dostojanstva predstavlja glavnu potporu kao i *raison d'être* međunarodnog humanitarnog prava i onog o ljudskim pravima; doista, u moderno doba on je stekao takvu izuzetnu važnost da prožima čitav korpus međunarodnog prava. Svrha je tog principa da se ljudska bića zaštite od oskrvuća njihovog ličnog dostojanstva, bez obzira da li je to oskrvuće počinjeno protivpravnim nasrtajem na tijelo ili ponižavanjem, obeščaćenjem ili napadom na samopoštovanje ili duševnu dobrobit osobe.

Pretno vijeće MKSJ u predmetu Furundžija je utvrdilo da se sljedeći elementi mogu prihvatiti kao objektivni elementi (*actus reus*) silovanja:

- seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna
- vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinioc poslužio;
- usta žrtve penisom počinioca;
- uz upotrebu prinude ili sile ili pod prijetnjom sile protiv žrtve ili trećeg lica.

Kao što smo već rekli, međunarodna krivična pravila kažnjavaju ne samo silovanje nego i svaki teški seksualni nasrtaj kod kojeg ne dođe do stvarne penetracije. Reklo bi se da zabrana obuhvata sva teška zlostavljanja spolne prirode koja se nanose tjelesnom i moralnom integritetu osobe korištenjem prinude, prijetnje ili zastrašivanja na način koji degradira i ponižava dostojanstvo žrtve. Budući da su oba djela okvalifikovana kao zločin prema međunarodnom pravu, razlika među njima bitna je prije svega za izricanje kazne.

U konkretnom slučaju evidentno je iz svjedočenja svih svjedoka da je žrtva silovanja djevojka hrvatske nacionalnosti. Iz izvedenih dokaza jasno proizilazi da je naređenje dato majci oštećene svjedokinje Z-1 da izvede svoju lijepu kćerku, te da je oštećenu Z-1 optuženi povukao za ruku, koristeći silu i prijetnju, odveo do obližnje livade gdje ju je silovao, dok su majka i malodobna braća oštećene ostali u kući. Iz svega ovoga proizilazi diskriminatorna mjera optuženog koja je primjenjivana na osobu koja nije pripadnica srpske etničke skupine. Vojska RS je pod kontrolom držala selo Dragalovce u kom selu su se oštećena i članovi njene porodice nalazili. Na osnovu iskaza svjedoka optužbe, koje Sud cijeni kao kredibilne i vjerodostojne, jasno je da je oštećena svjedokinja Z-1, kao osoba

hrvatske nacionalnosti, bila žrtva inkriminiranih radnji optuženog. Ista svjedokinja je jasno navela da je prilikom preduzimanja ove radnje došlo do seksualne penetracije, (sto su potvrdili i svjedoci Kalem Marija, Kalem Andro i Kalem Marko-kojima je oštećena ispričala da je silovana), a imajući u vidu da je optuženi tom prilikom upotrijebio silu i prijetnju prema oštećenoj, Sud cijeni da preduzeta radnja optuženog u konkretnom slučaju ispunjava sve elemente radnje silovanja.

9. Nalazi i obrazloženja Suda

a) Opća razmatranja

Sud je u ovom predmetu cijenio dokaze u skladu sa odredbama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, primjenjujući prevashodno pretpostavku nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koja predstavlja opšti princip prava prema kojem Tužilaštvo snosi teret utvrđivanja krivice optuženog, a krivica se mora utvrditi izvan razumne sumnje.

Osim toga, prema članu 15. ZKP BiH, Sud ima pravo da slobodno ocjenjuje sve prezentirane dokaze. Sud je smatrao da je potrebno steći uvjerenje da su takvi dokazi pouzdani u smislu da su dati dobrovoljno, da su istiniti i vjerodostojni.

U skladu sa članom 14. stav 2. ZKP BiH Sud je sa podjednakom pažnjom cijenio kako činjenice koje terete optuženog, tako i one koje mu idu u korist.

U ovome predmetu Sud je izvršio analizu svih provedenih dokaza kako pojedinačno tako i u njihovoj međusobnoj vezi, cijeneći pri tome posebno njihovu vjerodostojnost, pouzdanost i dokaznu vrijednost. Sud se neće u ovom obrazloženju podjednako osvrutati na svaki dokaz iz spisa, što je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća, već će obrazložiti samo one zaključke o činjenicama koje su bitne za donošenje odluke.

b) Dokazi

Dokaze o činjenicama vezanim za postojanje rata u Bosni i Hercegovini u inkriminirano vrijeme, Sud je već naveo i obrazložio u prethodnim odjeljcima obrazloženja ove presude. Takođe, u prethodnim paragrafima obrazloženja presude, nesporno je utvrđeno da je optuženi Miodraga Marković u to vrijeme bio pripadnik oružanih Vojske Republike Srpske.

U pogledu silovanja oštećene Z-1, Sud je na osnovu provedenih dokaza utvrdio da se isto desilo na način i u vremenskom periodu kako je to opisano u činjeničnom supstratu izmijenjenje optužnice. Način silovanja detaljno je i uvjerljivo opisala oštećena Z-1, a što su saglasno potvrdili u svojim iskazima i svjedoci Tužilaštva Kalem Marija, Kalem Marko i Kalem Andro. Ovi navodi svjedoka Tužilaštva nisu dovedeni u pitanje iskazima svjedoka odbrane Blagojević Mile, Bogdanić Momira i Barukčić Kazimira, kao ni izjavom koju je dao optuženi u svojstvu svjedoka.

Tako svjedokinja Z-1, koja je i oštećena u konkretnom predmetu, izjavljuje da je 1992. godine boravila u selu Dragalovci, općina Doboj zajedno sa ostalih pet članova obitelji (otac, majka i trojica braće). U mjesecu julu 1992. godine napunila je sedamanaest (17) godina. Sjeća se da su u mjesecu maju 1992. godine odvedeni njen otac i stariji brat, te da su se dešavale neke čudne stvari u njihovom selu. Odvođenja oca i brata sjeća se da se desilo jednoga dana kad je do njihove kuće došla vojska i odvela ih u nepoznatom pravcu, da bi kasnije saznali da su ih zatvorili na Barama, područje općine Doboj. Od momenta odvođenja muškaraca iz sela preostali mještani sela Dragalovci su boravili van svojih kuća, krijući se po šumi. Tih dana osjećali su se jedno i nezaštićeno, nije bilo nikog da ih štiti, kući su dolazili samo da se presvuku. Sjeća se da su te prilike, osim njenog brata i oca, svi ostali vojno sposobni muškarci hrvatske nacionalnosti, također odvedeni u logor. Njena majka je saznala da su joj oca i brata odveli srpski vojnici. Na okolnosti kritičnog događaja svjedokinja se sjeća da se desio polovinom mjeseca jula 1992. godine za vrijeme vjerskog praznika Petrovo. Događaj se desio u večernjim satima pošto su odlučili da ostanu u kući da prespavaju tu večer. Negdje oko 22 sata njen brat je primijetio da neko hoda oko kuće. U prvom trenutku pomislili su da je to možda stric, ali njena majka je to odmah negirala. Prišli su vratima da bi se u jednom trenutku začuo muški glas govoreći da otvore. Njena majka je upitala ko je da bi se izvana začuo taj isti glas govoreći „otvori ili ću vas sve pobiti“, a potom se čuo i pucanj od kojeg se obasjala cijela kuća. Nakon tog njena majka je otvorila vrata, dok su njena dva mlada brata i ona stajali do majke na vratima. Na vratima se pojavio muškarac, koji se nije predstavio, ali je rekao njenoj majci da iz kuće izvede curu, na što mu je ona odgovorila da nema nikavu curu. U razgovor se uključio i njen brat moleći tog muškarca da ne dira njegovu sestru da bi to izazvalo reakciju te osobe tako što mu je prislonio pištolj na glavu govoreći da će ga ubiti pošto je on invalid, te da ga treba ubiti. Nakon toga, zgrabio ju je za ruku i otrgnuo sa vrata, nakon čega je njen brat počeo da plače i moli da mu ne vodi sestru. Sjeća da je tad ta osoba kod sebe imala pištolj, bijeli opasač, te ga opisala kao osobu koja je imala zaliske, bio je jak, i na sebi je imao uniformu. Te večeri nije bilo struje, ali je bio ljetnji dan i mjesečina tako da se moglo sve jasno vidjeti. Dok ju je vodio od kuće, udario je pištoljom i vukao za kosu. Pored ceste su bila tri velika hrasta, a iza njih je bila neka njiva i sijeno. Kada su došli do sijena rečeno joj je da se skine, da bi svjedokinja molila da to ne čini, i tada joj je potrgao majicu, naredio joj da se skine što je ona i učinila. Zatim je on skinuo odjeću sa sebe i stavio je svoj polni organ u njen polni organ tj. silovao je. Tokom silovanja udario joj je šamare, čupao za kosu, u jednom trenutku je gubila i svijest. Nakon svega što joj je uradio, rekao je da se obuče i odveo je do kapije njene kuće zaprijetivši da će ih sve pobiti ako kome kaže šta se te večeri desilo. Po povratku, u kući nije zatekla nikoga, te je tada otrčala do svog ujaka, gdje su se nalazili članovi njezine obitelji koji su je uveli u kuću. U tom momentu nalazila se u stanju šoka. U jutro, kada su ustali, njena majka zajedno sa bratom otišli su kući. Prije nego su otišli njena majka je rekla ujni da će prijaviti slučaj policiji. Njena majka je od Ljubana Lazića saznala ime osobe koja se prethodnog dana raspitivala za kombajn i dolazila u njihovo dvorište. Tako su saznali da je to bio optuženi Miodrag Marković koji je i počinio silovanje. Odlučili su da događaj prijave policiji. Kada su došli u policiju, policajci su pitali njenu majku da li sumnja u nekoga, te su tom prilikom uzeli izjavu od nje. Sjeća se da su

je te prilike pitali da li bi mogla prepoznati počinioca i da je krenula sa njima u automobilu. U automobilu je bila i njena majka i policajci. Tom prilikom je na punktu vidjela i prepoznala osobu koja je te večeri bila kod kuće i koja je izvršila silovanje nad njom. Pored punkta su prošli dva puta. Kad su prolazili, optuženi je prikrivao glavu tako što je dizao jaknu, ali je mogla jasno da ga prepozna i nije imala dileme da se radi o Miodragu Markoviću. Sjeća se takođe da je nakon toga otišla sa majkom do bolnice i zatražila lječničku pomoć. Tada je urađen ginekološki pregled, ali nisu dobili nikakav nalaz već samo „grubu riječ“. Kasnije nikada nije vidjela tu osobu od dana kada ga je prepoznala na punktu, samo je saznala da je smijenjen iz vojne policije i da je poslan na borbenu liniju. Optuženog je prepoznala u sudnici.

Svjedok Marija Kalem je izjavila da se događaj silovanja Z-1 desio u ljetnom periodu u mjesecu julu 1992. godine. Prije tog događaja u selu Dragalovci stanje bilo je bilo teško, jer su prethodno svi muškarci odvedeni u zatvor u Doboj, a žene i djeca su se u noćnim satima sakrivali po šumama. Jedne večeri ostala je u kući sa troje malodobne djece. U jednom momentu čula je da neko lupa na kućna vrata, govoreći „otvori, otvori“. Njena djeca su govorila da je to njihov stric Ante, te da otvori vrata. Nakon kratkog dvoumljenja, ustala je i otvorila vrata, da bi u tom momentu čula jaku pucnjevu. U istom momentu čula je psovku „majku ustašku“ i ugledala pred vratima kako stoji „jaki heroj Marković“. Pojasnila je da tada nije znala o kome se radi osim što ga je poznavala „izviđenja“. Kasnije je saznala kako se zove i to od komšije Ljubana. Izgledao je jak, proćelav, imao je jake ruke. Bio je u šarenoj uniformi sa bijelim opasačem, kapom zadjevenom za pojas, a u ruci je držao oružje. Pitao je „a gdje ti je ona lijepa cura“? Potom je drugom rukom uhvatio svjedokinju, nastavio da psuje i prijetio da će ih sve pobiti. Tražio je da svjedokinja izvede svoju kćerku. Govorila mu je da ona nema cure. U jednom trenutku na vratima se pojavio njen sin, koji je bio invalid, govoreći mu da je ne dira, da bi optuženi zaprijetio da će i njega ubiti, te ispalio još jedan metak u zrak. Nakon toga uhvatio je djevojčicu, tako jako da je pomislila da će je polomiti. Sjeća se da je njena djevojčica tada samo rekla „bježite mama, bježite“. Sve se dešavalo u večernjim satima, možda je bilo oko pola deset, ali kako je bilo ljetno doba godine, a i mjesecina, moglo se dobro sve vidjeti. Nakon toga, vidjela je da je odveo njenu kćerku pravo preko njiva na jednu livadu gdje je bilo neko sijeno. Nakon tog događaja odvela je djecu do ujaka njenog muža, koji je boravio u blizini njihove kuće. Sjeća se da je tada sve ispričala prisutnim šta se desilo. Ne sjeća se koliko je prošlo vremena do povratka njene kćerke, ali se sjeća da je odmah po dolasku u kuću muževljeva ujaka pala, te da ju je poslije ujna okupala. Bila ja u jako lošem stanju i nije je tada ništa pitala, ali joj je sve bilo poznato kad je vidjela kako je izgledala. Sve joj je tad bilo jasno, a pogotovo kad je vidjela njenu odjeću, raščupanu kosu, te modrice na njenom licu. Shvatila je da joj je optuženi napravio zlo, da ju je silovao. Naknadno joj je ispričala kćerka šta joj se desilo, potvrdila je da je silovana. Slijedeće jutro je odlučila da ode do policije da sve prijavi. Prije toga od kćerke je saznala da je osoba koja ju je odvela i silovala ista ona osoba kojoj je iznijela čašu vode kad je dolazio tražiti vršalicu, te da bi mogla prepoznati tu osobu. U tom momentu svjedokinja se prisjetila da je dan-dva prije nesretnog događaja tražio vršalicu Miodrag Marković. Nakon toga, otišla je u policiju i prijavila

dogadjaj policiji koja je sačinila zapisnik. Potom je kćerku vodila u bolnicu u Doboj gdje su je površno pregledali, ali nisu sačinili nikakav nalaz. Sedam dana nakon prvog pregleda, ponovo su u bolnici pregledali njenu kćerku i tad su konstatovali da je sve u redu. Na upit tužiteljice da li u sudnici može prepoznati Miodraga Markovića, svjedokinja je pokazala na optuženog ističući da izgleda u potpunosti kao i one kritične večeri osim što na sebi nema vojnu uniformu.

Svjedok Andro Kalem, koji je početkom rata živio u selu Dragalovci, općina Doboj, je izjavio da se sjeća da su dan prije nego se desio kritični događaj dva lica došla do njihove porodične kuće i raspitivali se za neki kombajn. Te prilike nije mu bio poznat identitet tih lica, ali se sjeća vanjskog izgleda jednog od tih lica opisujući ga kao osobu jake građe, normalne visine, kratko ošišanog, dok se nije mogao sjetiti kakvu odjeću je imao na sebi. Narednog dana radili su teške fizičke poslove i, kako su bili umorni, odlučili su da noć provedu u kući. Poznato mu je da je to bilo u mjesecu julu, jer je bila žetva pšenice. Naveče, oko 22 sata svi članovi domaćinstva su otišli na spavanje. Veoma brzo, nakon što su otišli na spavanje, čuo je da neko tiho hoda oko kuće. To je primjetila i njegova majka. Poznato mu je da je potom neko kucao na vrata i govorio da otvore vrata. Nakon što je njegova majka upitala „ko je“ čuo je glas da neko viče „otvori ili ću vas sve pobiti“. Kad su se otvorila vrata, vidio je na vratima da stoji osoba obučena u vojnu uniformu sa bijelim opasačem, a u ruci je držao pištolj. Odmah je upitao njegovu majku gdje je lijepa kćerka i tražio da je izvede. Nakon što je došao do vrata i rekao mu da oni nemaju kćer stavio mu je pištolj na čelo, a nakon što mu je rekao da je on invalid odgovorio mu je da je bolje da ga ubije kako se ne bi dalje patio. Osoba koja je bila tu veče na vratima mu je poznata jer se radilo o istoj osobi koja je dan prije dolazila i tražila kombajn. Potom je naredio njegovoj sestri da se obuče, koja je tad plakala i govorila mu da ne ubije njenog brata. Odveo je sestru u pravcu Stanara, gdje se nalaze neke livade. To je sve gledao sa kućnih vrata. Tada su svi skupa otišli kod ujaka, te ispričali njemu i njegovoj porodici šta se desilo. Sjeća se da je po povratku sestra bila prljava, majica je bila potrgana, tako da mu je odmah bilo jasno šta joj se desilo, shvatio je da je bila silovana. Dan poslije tog događaja, bili su uplašeni bojeći se da će se opet vratiti. Sa majkom je razgovarao šta da učine, da bi njegova majka otišla kod Ljubana Lazića od kojega je saznala da se radi o Miodragu Markoviću sinu Mitra. Ova informacija za svjedoka je bila veliki šok jer se radilo o osobi koji je komšija obzirom da je bio nastanjen u susjednom selu od kojih ih je dijelio samo put. Cijeli slučaj majka je prijavila policiji koja je dolazila istoga dana, da bi drugoga dana došli i drugi policajci koji su sačinili zapisnik i odveli sestru da prepozna počinioca. Te prilike njegova setra je prepoznala počinioca, koji se u tom momentu skrivao iza jaknom.

Svjedok Marko Kalem je izjavio da je živio u selu Dragalovci, općina Doboj u zajedničkom domaćinstvu sa roditeljima, braćom i sestrom. Iako je bio dijete, sjeća se da su jednoga dana došli vojnici i policajci, opkolili njihovo selo i odveli oca i najstarijeg brata u Doboj i zatvorili ih u mjestu Bare. Navedenu informaciju je saznao od majke i susjeda koji su o tome razgovarali. Nakon odvođenja muškaraca, život u selu bio je težak, sakrivali su se po šumi ili su išli kod ujaka. Sjeća se da se jednoga dana igrao ispred kuće kad je naišao bijeli auto marke Yugo u kome su se

nalazila dva lica, te su pitali brata Andru za neki kombajn. U tom momentu njegova sestra je sjedila ispred kuće u nekoj hladovini. Nije poznavao ta lica, ali se sjeća da je po povratku jedno lice provirivalo iz auta i gledalo u pravcu gdje je sjedila njegova sestra. Kritične noći nisu išli u šumu nego su odlučili da prespavaju u kući. Od majke je saznao da je oko 11 sati naveče neko lupao na vrata i tražio da otvore, te da je tom prilikom ispaljen jedan metak. Kad je majka otvorila vrata ispred vrata je stajalo jedno lice koje je tražilo da mu izvede lijepu kćerku. Vidio je to lice koje je imalo bijeli opasač, bio je proćelav i jak čovjek. To je sve mogao jasno vidjeti jer je vani bila mjesečina. Sjeća se da je tada njegovom bratu prislonio pištolj na čelo, te prijetio da će ih sve ubiti. Lično je gledao kako to lice odvodi njegovu sestru preko livade udarajući je pištoljem u predjelu glave. Nakon toga svi su otišli do ujaka. Do povratka sestre prošlo je dosta vremena. Nije vidio kako je sestra izgledala, ali je vidio da su je njegova majka i ujna polijevala vodom. Poslije tog događaja nije pričao sa sestrom o samom događaju, ali je zaključio šta se desilo. Narednih dana njegova majka se raspitivala o mogućem počinocu, te doznala da se radi o istoj osobi koja je tražila kombajn. Njegova majka je događaj prijavila policajcima koji su dolazili u crvenom golfu, od kojih je jedan bio Željko, a kojeg je svjedok poznavao od ranije. Policajci su odveli sestru koja je po povratku pričala da je prepoznala na punktu počinioaca.

Svjedok Radojica Čelić, koji je u inkriminisanom periodu bio milicioner, u svom iskazu je naveo da je kritičan događaj prijavljen od strane Kalem Marije, te da je on kao dežurni u stanici milicije sačinio zapisnik. Uvidom u predočeni mu zapisnik potvrdio je da je prijavljeni događaj evidentiran i da je obavještena patrola (ili vođa sektora) koja je slučaj preuzela i o istom obavjestilo krim- policiju, a koja je otišla na lice mjesta. U zapisniku je navedeno da je Kalem Marija prijavila događaj silovanja svoje kćerke na način da je oko 22 sata došlo lice do porodične kuće kucalo na vrata i opalilo jedan metak, tražilo je njenu kćerku koja je odvedena i silovana. Tačnog datuma se nije mogao sjetiti, ali mu je poznato da je 12.07. Petrovdan, vjerski praznik. Nadalje je potvrdio da uvidom u zapisnik proizilazi da je obaviještena i vojna policija, jer je prijavljen vojnik kao počinilac krivičnog djela, te da je sačinjena službena zabilješka o konkretnom događaju. Optuženog Miodraga Markovića poznaje izviđenja, i poznato mu je da je bio procesuiran, ali ne zna kako je slučaj završio.

Postupajući po naredbi Tužilaštva, doc. dr. Alma Bravo-Mehmedbašić, vještak neuropsihijatar i mr. sc. Elvedina Demirović, vještak psiholog, proveli su psihijatrijsko-psihološko vještačenje oštećene svjedokinje Z-1, te sačinile pismeni nalaz i mišljenje, a na okolnosti duševnog zdravlja, kao i na okolnosti da li u ponašanju oštećene postoje elementi koji ukazuju na uzročno posljedičnu vezu sa radnjama izvršenja krivičnog djela (silovanje u ratnom periodu), odnosno da li postoje pokazatelji posttraumatskog stresnog poremećaja uzrokovanog radnjama optuženog.

U zaključku svog nalaza i mišljenja vještak Alma Bravo-Mehmedbašić je navela da svjedkinja Z-1 ne boluje od privremenog duševnog poremećaja, kao niti od trajne duševne bolesti psihotičnog karaktera. Nisu registrovani znaci ovisnosti o

psihoaktivnim supstancijama. Kod svjedokinje su konstatovani simptomi ..., koji se dovode u vezu sa kritičnim događajem silovanja za vrijeme rata. Kod svjedokinje su prisutni simptomi Percepcija socijalne podrške od supruga i obitelji utiču na pokretanje zdravih adaptivnih mehanizama, te svjedokinja funkcionira zadovoljavajuće u svakodnevnom životu

U zaključku svog nalaza i mišljenja vještak Elvedina Demirović navodi da anamnestički i testovni podaci te bihevioralni pokazatelji govore da je svjedokinja Z-1 osoba Takođe, podaci koje je vještakinja dobila na osnovu psihološke eksploracije upućuju karakteristike U vezi s tim traumatskim događajem svjedokinja ima košmarne snove, simptome pojačane uzbuđenosti i simptome izbjegavanja, koji su nesporno vezani za traumatsko iskustvo silovanja. Na kraju, vještakinja navodi da su kod svjedokinje evidentirani adaptivni mehanizmi i percepcija socijalne podrške, odnosno postojanje zaštitne socijalne mreže supruga i drugih članova obitelji koji svjedokinji osiguravaju neposrednu pomoć koja reducira simptome stresom izazvanog poremećaja.

Obrazlažući svoj nalaz i mišljenje na glavnom pretresu, vještak Alma Bravo-Mehmedbašić je istakla da kod svjedokinje Z-1 postoje simptomi

Vještakinja Elvedina Dervović, obrazlažući svoj nalaz i mišljenje na glavnom pretresu, je istakla da je svoj nalaz i mišljenja donijela na osnovu više osnovnih tehnika od kojih su VB skala test za procjenu sposobnosti, AC test za procjenu pažnje, inventar ličnosti pomoću koje se provjerava nivo iskrenosti, Misissippi upitnik test za procjenu traumatskih tehnika, kao i Mahover tehnika crteža ljudske figure od koje se očekuje da osoba iznese stav po određenom pitanju. Primjenom navedenih tehnika, vještakinja je navela da je sa svjedokinjom ostvaren dobar kontakt, te da su evidentirana traumatska iskustva, dok je verbalni kontakt skoro sve vrijeme praćen plačom i psihološko reaktivnim podražajevima koji podsjećaju na traumu. Vještakinja je posebno istakla podršku koju svjedokinja ima od muža i obitelji što bitno utiče na nošenje sa nastalim traumama.

Na okolnosti utvrđivanja posljedica koje je izvršeno krivično djelo imalo na oštećenu Z-1 Sud je, po prijedlogu odbrane, izdao naredbu vještacima mr. sc. med. dr. Mirjani Mišković, specijalista psihijatrije i mr. sci. Tatjani Dragišić, specijalista medicinske psihologije da provedu neuropsihijatrijsko i psihološko vještačenje oštećene Z-1, radi utvrđivanja posljedica koje je izvršeno krivično djelo imalo na nju. Na osnovu uvida u dostavljeno timsko psihijatrijsko-psihološko vještačenje oštećene Z-1, koje su sačinili vještaci doc.dr Alma Bravo-Mehmedbašić, neuropsihijatar i mr.sci Elvedina Dervović, psiholog, vještaci Mirjana Mišković i Tatjana Dragišić su dostavili sud pismeni nalaz i mišljenje timskog vještačenja. U zaključku se navodi da je upitan konačan zaključak timskog vještačenja kojeg su proveli vještaci Tužilaštva o uzročno-posljedičnoj vezi između simptoma hroničnog PTSP-a i radnje izvršenja krivičnog djela. Obrazlažući svoj zaključak, vještakinje navode da se iz anamnestičkih podataka do kojih su došle na osnovu dostavljene dokumentacije Tužilaštva BiH postoje, pored kritičnog događaja, traumatski događaji od 02.06.1992. godine i 04.06.1992. godine što ukazuje na akumulirane

stresne događaje koji su proizveli simptome Po mišljenju vještaka, konstatuju se simptomi ... koji se dovode u vezu sa kritičnim događajem, ali se ne tvrdi da je baš taj događaj bio „okidač“ ...

Obrazlažući svoj nalaz i mišljenje na glavnom pretresu, vještakinje Mirjana Mišković i Tatjana Dragišić su ponovile prethodno iznijeti zaključak da je upitan konačan zaključak o uzročno-posljedične veze između simptoma ... i radnje izvršenja krivičnog djela (silovanje).

Na okolnosti počinjenog krivičnog djela ispitani su svjedoci odbrane, kao i optuženi koji je ispitivan u svojstvu svjedoka.

Tako Optuženi Miodrag Marković izjvljuje da je u mjesecu julu 1992. godine živio u mjestu Stanarima i bavio s poljoprivredom. Mobilisan je u Krnjinskoj lakoj pješadijskoj brigadi, te po rasporedu bio raspoređen u mjestu Stanari. Poznato mu je da su u selu Dragalovci živjeli mještani srpske i hrvatske nacionalnosti, te da nije bilo nikavih borbenih dejstava na tom prostoru i život se normalno odvijao. Svi mještani su spavali u svojim kućama. Poznato mu je da je jedan dio muškaraca hrvatske nacionalnosti bi zatvoren, ali da je to naredio i provodio neko iz Doboja. Poznato mu je da je protiv njega podnesena krivična prijava i to za silovanje. O samom događaju naveo je da se u to vrijeme nalazio na dežurstvu, koje je trajalo dan i noć, te da je tog dana, kad je došao na službu, javljeno da neko ode u selo Dragaloce provjeriti šta se dešava, obzirom da se mještani okupljaju. Sjeća se da je on postupio po toj naredbi i otišao do sela. Što se tiče vremena, možda je bilo oko pola devet naveče. Izjavio je da je slabo poznavao to mjesto i te ljude, a da je kuća do koje je otišao bila udaljena oko 2 km od njegove. Po dolasku pred kuću ispred kuće nije nikoga zatekao, sa puta je vičući dozivao gazdu, da bi u jednom momentu izašli jedan dječak koji je bio invalid i djevojka. Sjeća se da je pitao djevojku o okupljanjima koja su prijavljena, te da je djevojka odgovorila da se samo mještani tu druže. Te prilike nije vidio ni majku djevojke kao ni njenog drugog brata. Razgovor sa djevojkom se odvijao na udaljenosti od oko 3 metra. U odnosu na razgovor sa djevojkom, sjeća se da je djevojka rekla da su joj odvedini otac i brat i da se nalaze u Doboju. Tada se on predstavio rekavši da se zove Miodrag Marković, te da mu se javi sutra na punktu, a da će on saznati šta se dešava sa njima. Nakon toga vratio se na punkt i prenio da se ništa nije desilo u selu. Slijedećeg jutra pozvali su ga u komandu i tada su mu prenijeli da je prijavljen za silovanje djevojke, te da mu je određen zatvor i daje sedam dana bio u zatvoru. Poznato mu je da je tada bio bezbjednjak u jedinici Blagojević Mile koji je od njega uzeo izjavu. U izjavi je negirao da je to počinio tražeći da djevojka izvadi ljekarski nalaz kako bi se potvrdilo ili negiralo navodno silovanje. Sjeća se da je treći dan nakon toga došao Blagojević Mile sa djevojkom, te da su te prilike razgovarali o tom događaju. Tada je djevojku Mile pitao da li je nju silovao Miodrag Marković, na što je djevojka odgovorila da to nije tačno, da je to sve izmislila njena mama. Na te okolnosti Mile je sačinio zapisnik, te prilike su se jedno drugom izvinili. Sjeća se da je ostao još dva dana u zatvoru, a potom su ga uputili na liniju. Nakon što je izašao iz zatvora Mile Blagojević ga „skinuo“ sa policije i poslao na liniju. To je optuženog razbjesnilo, pogotovo što nije ništa dokazano u vezi silovanja, da bi sav

bijesan postrojio cijelu komandu. Zbog tog događaja dva mjeseca je bio u Banjaluci u pritvoru. Poslije kritičnog događaja nikada kasnije nije kontaktirao sa porodicom djevojke, niti je poznao članove njene porodice. Nije mu poznato da li je ikada urađen ginekološki nalaz za djevočku, ali kaže da bi volio da se to desilo. Još jednom je ponovio da je oštećenom rekao kako se zove, te da joj je obećao da kad navrati kod nje na punkt-da će on provjeriti šta se dogodilo sa njenim ocem i bratom.

Svjedok Blagojević Mile je u svom iskazu istakao da je u mjesecu julu 1992. godine bio pripadnik vojske, raspoređen u Krnjinskoj brigadi, prvi bataljon. Komandant bataljona je bio Miljanović Milan, dok je komandant brigade bio Vojo Radišković. Prije rata bio je kapetan prve klase i na dužnosti oficira za obaviještajno-bezbjednosne poslove u prvom bataljonu. U to vrijeme nije poznao Marković Miodraga. Poznato mu je da su u selu Dragalovci živjeli Hrvati, kao i da nije bilo nekih borbenih dejstava na tom području. Stanovnici hrvatske nacionalnosti živjeli su normalno, obrađivali svoje njive, u mjestu su radile kafana i prodavnice. Sjeća se da je na putu, koji ide prema Dragalovcima, na ulazu u Kulaše, bio formiran punkt na kojem je dežurala vojna policija. Cilj formiranja punkta je bio da prati ko ulazi i izlazi iz sela, te na taj način zaštititi stanovništvo od ekstremista. U to vrijeme Miodrag Marković bio je pripadnik vojne policije, koja je bila pod njegovom komandom. U julu mjesecu 1992. godine bilo je prijavljeno djelo, kojim se Markovića Miodrag tereti da je navodno izvršio silovanje jedne osobe. On je o tome bio obaviješten od strane komandanta brigade. Nakon prijave da je počinjeno krivično djelo, vojna policija je privela Miodraga Markovića i pritvorila ga u selu Stanari u prostorije gdje se nalazila vojna policija. Odmah nakon toga mu je komandant naredio da odu na lice mjesta i ispitaju šta se desilo. Sjeća se da je on otišao zajedno sa komandantom Milanom Miljanovićem. U kući su našli majku, oštećenu, njegov brata koji je bio invalid i još jedno dijete. Potom je ispitivao djevojku, koja mu je rekla da ju je silovao Marković Miodrag kod nekog sijena. Zatim su otišli na lice mjesta gdje se to desilo i tamo nisu pronašli nikakve tragove. Nakon toga, vratili su se kući oštećene i tada je rekao oštećenom da ode do bolnice u Doboju i uzme ljekarsko uvjerenje. Nakon dva dana došao je ponovo do oštećene te pitao da li je išla do doktora na što je ona odgovorila da nije išla i da će vidjeti da li će ići. Te prilike je sa oštećenom išao do Markovića Miodraga kad su se njih dvoje suočili i kad je on tražio da se oni izmire, što se i desilo. O samom događaju napisao je zapisnik koji je predao u komandu brigade. Ističe da mu je poznato da se Marković Miodrag vratio u svoju jedinicu i da nije više bio vojni policijac.

Svjedok Bogdanić Momir je izjavio da je u mjesecu julu 1992. godine bio raspoređen u policijskoj stanici Stanari. Mjesto Dragalovci je udaljeno od Stanara 5-7 kilometara i u njemu su uglavnom živjeli pripadnici hrvatskog naroda. U to vrijeme nije bilo borbenih dejstava, mještani su živjeli normalno, mogli su se kretati bez ograničenja. Poznato mu je da je dio muške populacije iz Dragalovaca bio i zatvoren. Sjeća se daje u policijskoj stanici u Stanarima podnešena prijava protiv Miodraga Markovića, a prijavu je zaprimio Čelić Radojica. Po toj prijavi optuženi je bio osumnjičen za neko silovanje. Nakon podnesene prijave odvezao je redovnog policajca Jović Velimira da izvrši uviđaj. Odvezli su se do kuće gdje je prijavljeno silovanje i sjedili sa majkom i djevočkom. Jović je uzimao izjave od oštećene.

Sjedili su za stolom pred kućom, na oštećenoj se nisu primjetile povrede, bar one vidljive, a nije tada ni plakala. Sjeća se da su ponudili da odvezu djevojku u bolnicu u Doboju, da joj se pruži medicinska pomoć. Tada je njena majka odbila da se dijete vodi u bolnicu, pravdajući to potrebnom da je neophodno da njen otac tu bude prisutan, iako je tad njen otac bio u Doboju zatvoren. Po prijavi, silovanje se desilo na sijenu koje je od kuće udaljeno 20 metara. Otišli su do lica mjesta, do tog sijena, i nisu našli ništa što bi upućivalo na događaje. O izlasku na lice mjesta sjeća se da je Jović pisao u rokovnik službenu zabilješku, a po dolasku je u stanici prepisao tu zabilješku i poslao ju je u Doboju. Svjedoku nije poznato da li je neko od vojnih struktura izlazio na uviđaj. Izlazak na lice mjesta je bio prije podne, ali svjedok se ne sjeća datuma. Po dolasku u policijsku stanicu, diskutovali su o samom događaju i pitali se zašto je odbijala majka da se dijete vodi u bolnicu. Prisutni su izveli zaključak da je cilj tog prijavljivanja bio da im se otac i brat oslobode iz zatvora. Ističe da Miodraga Markovića poznaje sa punkta policije i vojske, te da je optuženi bio pripadnik vojne policije.

Svjedok Barukčić Kazimir je izjavio da su ga 2.juna 1992. godine odveli u pritvor u Doboju, gdje je bio zatvoren do 24. jula, kad je pušten, a potom je bio angažovan u policiji u Doboju. Ljude su odvodili pripadnici srpske vojske i policije. Osim zatvorenih pripadnika hrvatskog naroda, zatvarani su i pripadnici muslimanskog naroda. Tako je u tri hangara u Čivčijama bilo zatvoreno oko 400 ljudi. Uslovi su bili loši, vladao je strah, nije bilo dovoljno hrane, pojedini pritvorenici su bili fizički zlostavljani. Iz hangara je prebačen u diskoteku (Perčin disko), tu je bilo 312 zatočenih, bili su Hrvati i Bošnjaci, vladali su loši uslovi u odnosu na hranu, vodu, higijenu. Neki zatvorenici su u toj diskoteci zlostavljani, dolazili su pojedinci i ulazili u logor. Sjeća se da je Kalem Ante poginuo u živom štitu, što je bio primjer ostalima ako bi se odlučili da bježe. Po izlasku iz logora, vratio se u mjesto Dragalovci. Tada mu je bilo poznato da je jedan dio ljudi još uvijek ostao u pritvoru i to na različitim lokacijama, jedan dio je bio zatvoren u Barama, bivša vojna kasarna. U selu se pričalo o konkretnom slučaju (silovanju Z-1), ali to nije bilo nešto posebno. To mu je poznato pošto je vezan sa tom porodicom oštećene preko nekih rodbinskih veza. Pričalo se o tome događaju, ali nije sve tada bilo nešto jasno tako da taj događaj nije ostavio jakog odjeka u selu. Po njegovom saznanju, nije niko tada rekao da je to dokazano, odnosno da se desilo silovanje oštećene, koju je poznao. Po povratku iz logora, nije je viđao u Dragalovcima, ali ju je sretao u Doboju, radila je u jednoj čevabdžinici. Svjedoku je poznato da su otac i brat oštećene bili zatvoreni na Barama kod Doboja. Zbog te situacije većina ljudi je pokušavala da dođe do svojih koji su bili zatvoreni, tako je i ta porodica sigurno to činila. U blizini mjesta Dragalovci je bio punkt civilne i vojne policije i to je nekih 500 metara udaljeno od kuće oštećene. Većina ljudi je dolazila na taj punkt da pitaju gdje se nalazi i u kojem logoru njihovi muški članovi. Iz mjesta Dragaloci zarobljeni muškarci su bili raspoređeni u dvije grupe. Svjedok misli da su članovi porodice oštećene Z-1 išli na punkt da se raspituju za svoje najbliže članove. Nije mu poznato da li su uspostavljali kontakt sa Miodragom Markovićem, ali on misli da su ga prvi put na punktu upoznale. Sjeća se da je negdje do kraja 8. mjeseca 1992. godine većina uhapšenih bila puštena i angažovana u vojnoj ekonomiji u Dragalovcima, dok su neki otišli u vojsku. Iz mjesta Dragalovci stanovništvo nije

bilo protjerano, živjelo je tu i bili su u svojim kućama, dok su im neki čak i pomagali oko dostavljanja novca i hrane, jer je dosta bilo ljudi iz mjesta vani, pa su im tako pomagali. Mjesto Kulaši je od Dragalovaca udaljeno 3 kilometra, dok su Stanari udaljeni 6 kilometara. Do drugog juna stanovništvo u Dragalovcima je normalno živjelo, nije bilo nikavih punktova, Tačno je da se u jednom periodu, kad su bile racije, stanovništvo sklanjalo, te da je početkom 8. mjeseca stanovništvo je moglo normalno živjeti. Miodraga Markovića poznaje preko svog radnog kolege iz pošte, koji je njegov komšija. To poznanstvo nije ništa posebno, poznaju se samo izvidenja. Poznaje ga kao osobu koja nije sklona nasilnim postupcima, konzumiranju alkohola i slično.

b) Ocjena dokaza

Cijeneći sve izvedene dokaze, kako pojedinačno, tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti, Sud je van razumnije sumnje utvrdio da je optuženi počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) u vezi s a članom 180. stav 1. KZ BiH.

Vršeći ocjenu dokaza Sud je u potpunosti povjerovao iskazu oštećene Z-1, smatrajući ga apsolutno vjerodostojnim i pouzdanim. Takvo utvrđenje zasnovano je na ocjeni da je iskaz oštećene uvjerljiv, konzistentan, logičan, potkrijepljen nizom pojedinosti koje pričaju dovoljno osnova da se ovoj svjedokinji pokloni puna vjera. Iskaz oštećene Z-1 saglasno potvrđuju u svojim iskazima i svjedoci Kalem Marija, Kalem Marko, Kalem Andro i Čelić Radojica. Navodi oštećene Z-1 nisu kvalitativno opovrgnuti iskazima svjedoka odbrane Blagojević Mile, Bogdanić Momira i Barukčić Kazimira, kao ni izjavom koju je dao optuženi u svojstvu svjedoka.

Navode oštećene Z-1 potkrijepile su timskim nalazom i mišljenjem i vještakinje Tužilaštva, koje su istakle da su kod oštećene konstatirani simptomi ..., a koji se dovodi u vezu sa kritičnim događajem ratnog silovanja.

Ovaj nalaz i mišljenje tima vještakinja Tužilaštva nisu pobili ni vještaci odbrane. Vještaci odbrane takođe, u svom nalazu konstatuju da kod oštećene postoje simptomi ..., ali nisu mogli konkretno odrediti koji bi događaj bio "okidač" za traumu obzirom da je kod oštećene bilo više takvih događaja.

Sud je poklonio vjeru timu vještaka Tužilaštva, pa i u dijelu koji se odnosi na neposredni uzrok ..., obzirom da je taj tim veoma detaljno i uvjerljivo objasnio na čemu je zasnovao svoj zaključak o silovanju kao konkretnom događaju koji je bio "okidač" za traumu kod oštećene Z-1.

Kad je u pitanju identitet optuženog, sud je van svake razumne sumnje utvrdio da je optuženi Miodrag Marković kritičnog perioda došao do porodične kuće oštećene Z-1 i počinio krivično djelo silovanja. Na ovu okolnost svjedočili su Kalem Marija, Kalem Marko i Kalem Andro, kao i oštećena Z-1 koji su optuženog imali priliku da jasno vide, pošto je te kritične večeri bila mjesečina. Da je riječ o Marković

Miodragu, saznali su od komšije Ljube Lazića koji je potvrdio da je upravo optuženi prethodnog dana dolazio i raspitivao se za kombajn. Takođe, oštećena je, nakon što je njena majka prijavila silovanje, odvezena sa pripadnicima policije na punkt gdje je prepoznala optuženog, primijetivši da pokušava sakriti lice.

Vrijeme silovanja oštećene utvrđeno je na osnovu materijalnih dokaza, tj. izvoda iz dnevnih događaja u kome stoji da je 12.07.1992. godine Kalem Marija iz Dragalovaca prijavila silovanje svoje kćerke. Ovo je potvrdio i svjedok Čelić Radojica koji je kao dežurni policajac evidentirao navedenu prijavu. Ovaj svjedok je potvrdio da se ne može sjetiti tačnoga datuma, ali da mu je poznato da je 12.07. vjerski praznik Petrovo. Tačno vrijeme samog događaja navela je i oštećena Z-1 vezujući sami događaj za vjerski praznik Petrovo.

Nasuprot svjedocima optužbe, Sud nije mogao povjerovati svjedocima odbrane, koji su u svojim izjavama pokušali uvjeriti Sud da optuženi nije počinio krivično djelo silovanje, te da je sama prijava od strane majke oštećene učinjena iz razloga da se pomogne oslobađanju oca i brata oštećene, koje su prethodno odvele srpske snage i zatvorile u zatvor Bare kod Doboja. Pažljivo cijeneći iskaze svjedoka odbrane, Sud je utvrdio da su isti u potpunosti usaglašeni, te da su svjedoci iznosili više svoje zaključke, nego što su prenosili svoja zapažanja. Tako svjedok Bogdanić Momir izjavljuje da su prisutni policajci izveli zaključak da je jedini cilj prijavljivanja djela bio da im se otac i brat oslobode iz zatvora. Svjedoci odbrane tvrde posve neuvjerljivo da je majka oštećene odbijala da se izvrši medicinski pregled oštećene pravdajući to razlogom jer ne može dozvoliti da ode njena kćerka ne pregled obzirom da nije prisutan tu njen otac. Takođe, neuvjerljiva je izjava svjedoka Blagojević Mile koji je prijavljen slučaj silovanja i izlazak na lice mjesta riješio na način da je suočio oštećenu i optuženog, te na taj način prevazišao nesporazum. Obaveza svjedoka Blagojević Mile, kao stručnog lica je bila da izađe na lice mjesta, te stručno i u skladu sa propisima provede uviđaj i sačini zapisnik, a ne da „miri“ optuženog i oštećenu. Ovaj svjedok bez ovlaštenja sebi daje za pravo da „rješava“ slučaj, a ne da utvrdi šta se stvarno desilo u selu Dragalovci kritičnog dana. Neuvjerljiv je i iskaz optuženog kad tvrdi da je nakon prijavljenog dešavanja u selu Dragalovci izišao na lice mjesta i provjeravao šta se tamo dešava, te da je nakon razgovora sa sa oštećenom ponudio svoju pomoć oko oslobađanja njenog oca i brata. Sve ovo navodi na zaključak da su i optuženi i citirani svjedoci odbrane (ovi-implicitno) konstrukcijom prikaza kritičnog događaja svoje iskaze usmjerili ka pokušaju ekskulpiranja optuženog i da je takav način svjedočenja za cilj imao isključivo tu svrhu.

c) Zaključak

Sud je utvrdio da su se u radnjama optuženog stekla sva bitna obilježja djela silovanja u kontekstu krivičnog djela Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH. Naime, optuženi je, kako je već navedeno, za vrijeme trajanja ratnog stanja, oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, 11.jula 1992. godine na dan vjerskog praznika Petrovo, došao do porodične kuće oštećene, tražio da mu se otvore vrata, a potom

pucao ispred vrata, te ih u momentu kad je njena majka otvorila vrata-vrijedao, govoreći im da su ustaše i da će ih sve pobiti, a potom prijetio njenom bratu koji je bio invalid. Zatim ju je povukao i odveo u pravcu jedne njive do plasta sijena koji se tu nalazio i silovao je, najmanje jedan put.

Sud je nespornom prihvatio činjenicu da oštećena zbog upotrebe sile, kao i iz straha za svoj lični i život članova njene porodice, nije mogla pružiti bilo kakav otpor optuženom. U momentu silovanja bila je u kući sa majkom i dvojicom malodobnom braćom. Oštećena Z-1, kao i njena porodica bili su obični civili u svojoj kući, a optuženi je bio vojnik u uniformi i naoružan.

Sud je našao da je optuženi krivično djelo, za koje je oglašen krivim, učinio sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa nesumnjivim znanjem o karakteru preduzetih radnji i posljedicama koje iz takvih radnji proizilaze. Ovim radnjama optuženi je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava, kršeći odredbe člana 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica od 12.08.1949.godine. Shodno tome, optuženi je posjedovao mens rea i actus reus koji su potrebni za utvrđivanje krivične odgovornosti kao direktnog počinioca zločina seksualnog nasilja.

10. Odmjeravanje kazne

Odlučujući o visini kazne, Sud je cijenio sve okolnosti koje utiču na istu, a koje su propisane odredbom člana 48. KZ BiH, a naročito je cijenio stepen odgovornosti optuženog, pobude iz kojih je djelo učinjeno, jačinu ugrožavanja i povrede zaštićenog dobra, kao i okolnosti pod kojim je djelo učinjeno. Također, Sud je pri odlučivanju o visini kazne imao u vidu i raniji život optuženog, njegove osobne prilike, te držanje u toku ovog postupka. Na ovaj način Sud je u konkretnom slučaju cijenio kako postojanje otežavajućih tako i postojanje olakšavajućih okolnosti na strani optuženog.

Prilikom odmjerenja kazne optuženom Miodragu Markoviću, Sud je najprije cijenio težinu krivičnog djela i stepen njegove krivične odgovornosti.

Težina krivičnog djela za koje se optuženi tereti uvijek je određivana na osnovu djelovanja na žrtvu ili na lica povezana sa krivičnim djelom i najbližu rodbinu. Težina se utvrđuje *in personam*, a ne u smislu univerzalnih posljedica. Sud smatra da su posljedice djela teške, budući da se radi o djelu koje je u samom momentu izvršenja po žrtvu ponižavajuće, a ostavlja na žrtvu traume u dužem vremenskom periodu. Sama oštećena je izjavila da je bila ponižena i u stanju šoka, te da posljedice ovog djela osjeća do danas. Sud je imao u vidu da je u konkretnom slučaju optuženi silovao jednu osobu, te da je u odnosu na istu preduzeo jednu radnju izvršenja. U odnosu na stepen krivične odgovornosti, Sud je utvrdio da je optuženi postupao sa direktnim umišljajem, odnosno da je bio svjestan da svojim postupanjem čini krivično djelo i htio je njegovo izvršenje.

Sa druge strane Sud je imao u vidu da je optuženi porodičan čovjek, otac troje djece od kojih je jedno teško bolesno, kao i tešku materijalnu situaciju i slabo imovno stanje. Takođe, na strani optuženog kao olakšavajuće okolnosti Sud je uzeo u obzir njegovu neosuđivanost, dobro držanje i vladanje pred Sudom. Sve ove olakšavajuće okolnosti u svojoj ukupnosti čine osobito olakšavajuće okolnost, zbog čega je Sud odlučio da primjeni odredbe članova 49. i 50. KZ BiH koje se odnose na ublažavanje kazne nalazeći da navedene okolnosti ukazuju da se i s ublaženom kaznom može postići svrha kažnjavanja. Sud smatra da je izrečena sankcija srazmjerna težini počinjenog krivičnog djela, stepenu krivične odgovornosti optuženog, okolnostima i motivima pod kojima je optuženi počinio djelo, kao i posljedicama koje su nastupile, te da će se sa ovako izrečenom visinom kazne ostvariti svrha kažnjavanja, odnosno da će se ostvariti kako individualna tako i generalna prevencija, tj. da će se kod optuženog i svih drugih pojedinaca podići svijest o zabranjenosti, kažnjivosti i društvenoj osudi zločina i odvratiti navedena lica da ubuduće čine zločine.

Vijeće je prilikom određivanja kazne bilo svjesno potrebe da svoju odluku donese u skladu sa ciljem da se zločin optuženog javno stigmatizira i tako izrazi gnušanje nad težinom ovog djela i da se žigoše njegov počinitelj. Ali, s druge strane, vodilo je računa i o rehabilitaciji optuženog, najodgovornije osobe u svojoj višečlanoj porodici koja u budućnosti od njega, kao takve osobe najviše i očekuje, ali koja se, upravo zbog zločina optuženog, našla u još težoj socijalnoj situaciji.

Iako kazna u svakom krivičnom predmetu mora biti individualizirana, i da, shodno takvom stavu, Vijeće nije obavezno da u ovom predmetu izrekne istu kaznu kakva je izrečena u nekom drugom predmetu zbog toga što su okolnosti tih dvaju predmeta slične-ono je imalo u vidu da su pred ovim sudom za isto krivično djelo (i sa sličnim okolnostima) oglašeni krivim i osuđeni na kazne zatvora u trajanjima od sedam, odnosno devet godina optuženi Ćerim Novalić (presudom Suda BiH broj X-KR-09/847 od 21.05.2010. godine, istina-nepравosnažnom) i Zrinko Pinčić (pravosnažnom presudom Suda BiH broj X-KR-08/502 od 28.11.2008. godine).

11. Odluka o troškovima postupka i imovinsko-pravnim zahtjevima oštećenih

Imajući u vidu da je optuženi nezaposlen, odnosno da je slabog imovinskog stanja, po mišljenju suda plaćanjem troškova postupka bilo bi dovedeno u pitanje njegovo izdržavanje i osoba koje je on dužan da izdržava, zbog čega ga je Sud na osnovu člana 188. stav 4. ZKP BiH u cjelosti oslobodio obaveze da naknadi troškove krivičnog postupka, tako da ti troškovi padaju na teret budžeta Suda.

Odlučujući o imovinsko – pravnom zahtjevu oštećene, Sud je, na osnovu odredbe člana 198. stav 2. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, donio odluku da se oštećena Z-1 sa postavljenim imovinsko – pravnim zahtjevom uputi na parnicu, s obzirom da podaci krivičnog postupka, ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelomično presuđenje o istom zahtjevu.

ZAPISNIČAR

Šaćir Hadžić

PREDSJEDNIK VIJEĆA

Sudija

Senadin Begtašević

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Žalba na ovu presudu može se izjaviti u roku od 15 dana od dana prijema pismenog otpravka presude.